INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

30/-

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਦਸੰਬਰ
2023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ
ਕੋਟਿ-ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ

ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੁੰਦਰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਉਨੱਤੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਦਸੰਬਰ, 2023

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ — ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ — ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ — ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ — ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391, 94172-14379

Email :atammarg1@yahoo.co.in

Registration Under Foreign Contribution (Regulation) Act 1976 R. No. 115320023

Postal Address for any Enquiry, Money Order, Cheque and drafts :
'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

Annual	Life (20 years)
4500/-	45000/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.org
www.ratwarasahib.com
www.ratwarasahib.in
} Apps: RATWARASAHIB TV (for both apple & andriod) (Availeble 24 Hours)

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

Live Programme & Cable Tv Network
98728-14385, 94172-14385
98147-12900

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਫਰੀ ਸੇਵਾ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ -
9417214378, 9417214384

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ 9417214391,8437812900,9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ 9646101996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 9592055581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ: 9592212900
6. ਬੀਐਡ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ 9417214382
8. ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ 9815728220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	**ਸੰਪਾਦਕੀ**	5
	ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	**ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ**	8
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	**ਅਮਰ ਸਾਕਾ - ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ**	12
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	**ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ - 2023**	27
5.	**ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਉ**	43
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	**ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ**	46
7.	**ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ**	47
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
8.	**ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ**	49
	ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
9.	**ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ**	52
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
10.	**ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ**	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜਦੋਂ ਡੁਲ੍ਹਦਾ ਖ਼ੂਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ
ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਦੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ।

ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਦੀਰਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਕੌਮਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ***'ਜਦ ਡੁਲ੍ਹਦਾ ਖ਼ੂਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਦੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ।'***

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ, ਸੰਜਮੀ ਤੇ ਸਾਂਤਕੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੰਜਮੀ ਤੇ ਸਾਂਤਕੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਮਰਜੀਵੜੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਰਜੀਵੜੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਕੇ, ਉਸ ਸੰਜਮੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਖ਼ੂਨ, ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਨਵਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ-

ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ
ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ ॥
ਸੂਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ
ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੋ ॥ *ਅੰਗ - ੫੮੦*

ਸ਼ਹੀਦ ਸਦੀਵੀ ਅਮਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਸਦਾ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਹੈ। ਸਬਰ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਰਮ ਤੇ ਭੈ ਦਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਬਰ ਸਿਦਕ ਸ਼ਹੀਦ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਜੋਤਾਂ ਜਾਗਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਦੀਵ ਅਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਮੰਗਣ ਲਈ ਸਿਜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਚਿਤਾਉਂ ਪਰ ਲਗੇਂਗੇ ਹਰ ਵਕਤ ਮੇਲੇ,
ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਪੇ ਮਿਟਨੋਂ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਇਹੀ ਨਿਸ਼ਾਂ ਹੋਗਾ।

ਸ਼ਹਾਦਤ, ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਸੱਚੀ ਗਵਾਹੀ', ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਸਚਾਈ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗੀ ਪੈਂਡਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਜਦੋਂ ਸਚਾਈ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਈ ਮਰਜੀਵੜੇ ਉਸ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਟਕਰਾਉ, ਜਬਰ, ਜ਼ੁਲਮ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ੁਲਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ ਤਕੜਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਤਾਕਤਵਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਾਕਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਧਰਮੀ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜੇ ਬਣ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਅਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਡੇਗਣ ਲਈ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਚਾਈ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ ਛੱਡਣ ਨਾਲੋਂ ਜੋ ਪੁਰਖ ਮੌਤ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ -

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ
ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ *ਅੰਗ- ੭੨੨*

ਹਾਕਮ ਨੂੰ 'ਜਾਬਰ' ਤੇ 'ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ' ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। 'ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ' ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਲਾਇਨ ਹੀ ਬੜੀ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ/ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ–

ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ॥
ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ॥
ਸਾਧਨਿ ਹੇਤਿ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ॥
ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ॥
ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ॥
ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰੁ ਨ ਦੀਆ॥
ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸਿ ਸਿਰਿ,
ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਚਲਤ, ਭਯੋ ਜਗਤ ਕੋ ਸ਼ੋਕ॥
ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਭਯੋ, ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਸੁਰ ਲੋਕ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਵਧੀਆ ਇਤਫ਼ਾਕ ਹੈ ਕਿ ਨੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰੰਪਰਾਰਿਕ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ ਤੇ ਨੌ ਸਾਲ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਜਨੇਊ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੧

ਇਥੇ ਵੀਚਾਰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਤੇ ਲਾਹੁੰਣ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਵੀਚਾਰ ਕੇਵਲ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਜ਼ਬਰੀ ਲਹਿਣ ਦੇਣਾ ਤੇ ਨਾ ਜ਼ਬਰੀ ਪਾਉਣਾ। ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲ ਹੈ –

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਆਪਣੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦੀ ਈਨ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਾਦਤ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਲਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਖਿਅਕ ਗਲੋਬਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਉਤੇ ਵੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਬਰ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਣੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਬਗਾਵਤ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਿਜ 42 ਸਾਲ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦਿਖਾਏ ਜੋ ਰਹਿੰਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਨਿਡਰਤਾ, ਨਿਰਵੈਰਤਾ, ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਛੋਟੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਵੱਡੇ ਸਾਕੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਨਿਡਰਤਾ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਸਵੈ ਮਾਣ, ਸਵੈ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਧਰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਕਰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਰਹਿੰਦੀਆ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ, ਸਬਰ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਨਿਡਰਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਬੂਟਾ

ਹੋਰ ਬਲਵਾਨ ਹੋਇਆ। ਮੁਗਲਾਂ, ਅਬਦਾਲੀਆਂ, ਅਫਗਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰੇ ਹੋਏ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਯੋਗਦਾਨ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੀ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਤਸੱਦਦਾਂ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੌਤ ਨਹੀਂ -

ਜਬ ਆਊ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ,
ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋ॥

ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ' ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੌਮਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਣਾ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਉਲੀਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਆਉ! ਸਾਰੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰੀਏ ਸਿਜਦੇ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ। ਮਨਾਈਏ ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ਰਧਾ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੰਦਰਵਾੜਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ। ਚੱਲੀਏ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ 'ਤੇ। ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੁੜਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ। ਪੋਹ ਦੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਭੁੰਝੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਦੇਲੇ ਤੋਂ ਸੌਣਾ, ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖਣੇ, ਮਠਿਆਈ ਪਕਵਾਨ ਆਦਿ ਨਾ ਬਣਾਉਣੇ ਨਾ ਖਾਣੇ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਧਾਉਣਾ। ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਨਿਤਨੇਮ ਵਧਾਉਣੇ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਰਹੁ ਰੀਤ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਗਲੈਮਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਉ! ਹੋਈਏ ਖਾਸ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਤਮਸਤਕ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ। ਮੰਗੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ, ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ। ਕਰੀਏ ਅਰਦਾਸ ਝੋਲੀ ਅੱਡ -

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੫੭

ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਵੀ ਤਕਦੀਰ। ਉਸੇ ਡੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਖਿਮਾ ਦਾ ਜਾਚਕ।

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ।

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਪੋਖਿ
ਸੰਗਰਾਂਦ - ਦਸੰਬਰ 16 (ਦਿਨ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ॥
ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ॥
ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ॥
ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ॥
ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ॥
ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ॥
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ।।
ਪੰਨਾ - ੧੩੫

ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਗੋਲ ਪਹੀਆ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਲਪਾਂ, ਜੁਗਾਂ, ਸਦੀਆਂ, ਸਾਲਾਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ, ਹਫਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭੂਤਕਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਪਿਛੇ ਛਡਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਤੀਬਰ ਗਤੀ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੁਆਨੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਬੁਢੇਪਾ ਮੌਤ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰ ਉਹ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੌਲਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਧਰਤੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਰਹੇ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ, ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ, ਨਾਪ, ਤੋਲ, ਠੰਢਾ, ਤੱਤਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਭ ਨਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਛੁਪਾਏ ਅਨੇਕ ਭੇਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਮਰਥਾਵਾਨ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਗੁਰੂ, ਸਾਧਕ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਅਬਦਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਆ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੇ ਅਸਮਾਨ! ਤੇਰਾ ਫੈਲਾਓ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਹੈਂ, ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਕਿ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਧਰਤ ਮਹਤ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ

ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈ ਕੇ ਵਧਦੇ ਫੁਲਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੇ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਐ ਅਸਮਾਨ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਪੁੰਨੀਆਂ-ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਥੂਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਅੰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇ ਅਕਾਸ਼, ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਨਾਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਗਲੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ -

ਬਾਬਾ ਬੋਲਤੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ
ਦੇਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤੇ॥
ਸੁਰਤਿ ਮਾਹਿ ਜੋ ਨਿਰਤੇ ਕਰਤੇ
ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਹਤੇ॥ ***ਅੰਗ - ੪੮੦***

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ! ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਦਬਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਸਥੂਲ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਘਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਧਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਅੰਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਉਲਾਂਭੇ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ॥
ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ॥
ਅੰਗ - ੪੮੮

ਸੋ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੁਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਗਮੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਵਿਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਜੁੜ-ਜੁੜ ਕੇ ਟੁਟਦੇ ਹਨ, ਵਿਛੜ-ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਰਸ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਵਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਬਨਸਪਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰੁਤਾਂ, ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਆਦਮੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਟੁੱਭੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਧੇਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਹੁਲਾਰ, ਚਾਓ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਲਹਿ-ਲਹਾਉਂਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਮੌਸਮ ਦੇ ਕੋਪ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਤਝੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੱਕਰ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਥਪੇੜਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾਵਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਤੋਟੇ, ਵਿਘਨ,

ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਸੁਘੜ ਮਾਲੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਪਲਮਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰੋਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਇਸ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਬਰਦਸਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੁੱਖਾਂ, ਘਾਟਿਆਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੁਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਲਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭਾਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਯਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਲਿਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਮੱਛੀ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ –

ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ
ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥
ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ
ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ
ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ
ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥ ਅੰਗ – ੭੦੮

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥ ਅੰਗ – ੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਝਰਨ੍ਹਾਟਾਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੌੜ ਕਟਦਾ ਪਿਆਰ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ, ਤਕਲੀਫਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਝੋਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ
ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ॥ ਅੰਗ – ੧੩੫

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਲਗ ਕੇ ਛੇਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਾਸ ਵੀ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ–

ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ
ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ॥
ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ
ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ॥
ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ
ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ॥ ਅੰਗ – ੧੩੫

ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਸਦੀਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਛਾਉਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਹੂਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ –

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ॥ ਅੰਗ – ੨੫੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ 84 ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ

ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦਾ-ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੱਚੀ ਲਿਵ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੀਤ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ-

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ॥
ਅੰਗ - ੨੭੮

ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਆਪਣੇ ਅੰਸ, ਜਿਸਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਜਾਂ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਉਂ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਪਾਣੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਨਾ ਮੈਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਤੂੰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਠੇ ਬੁਲਬਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ
ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ
ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਹੁਣ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੰਮਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਜੀਵ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਥਾਹ ਪਾ ਸਕੇ -

ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ॥
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ
ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ।। ਅੰਗ - ੧੩੫

ਨਹੀ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ॥
ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾਂਕੋ ਫਿਰੈ ਕਉਨ ਭੇਖੰ॥
ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਕੋ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥
ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋ ਕਹੈ ਮੈ ਨ ਆਵੈ॥
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਆਣ ਢੱਠੇ, ਸਭ ਆਸਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੀਘਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਉਹ ਨਰਾਇਣ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਬਿਰਧ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਿਓਂਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ
ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ।।
ਪੋਖੁ ਸੁੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ
ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਹੋਂਦ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਦੀਵੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਅਸਾਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈਂ, ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਮਾਇਆ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਨਾਮਣੇ ਹਨ, ਸਬੰਧੀ ਪੁਤ੍ਰ ਧੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਭੀ ਤੱਤਿਆਂ ਝੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੀਏ।

ਅਮਰ ਸਾਕਾ - ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ਾਨ –...।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥
ਅੰਗ – ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ – ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ – ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਇ,
ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ।

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ
ਤਿਨ੍ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥
ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥ *ਅੰਗ – ੮੫੫*

ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ 17 ਦਸੰਬਰ ਡੇਢ ਵਜੇ ਤੜਕਿਓ, ਕਸਮਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜਾਮਨੀ, ਗਊ ਦੀ ਜਾਮਨੀ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਹੱਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕਿ 20 ਦਿਨ ਠਹਿਰੋ। ਇਕ ਫੌਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗੇ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 7 ਦਿਨ ਠਹਿਰੋ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ 2 ਦਿਨ ਠਹਿਰੋ। ਇਕ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਹੜੇ ਤਾਂ ਠਹਿਰ ਜਾਣਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਐਵੇਂ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਧਾਰਨ ਹੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਡੂੰਘੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਬਚੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਖਿਆਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਕ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਹੁੰਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ। ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਰੱਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ। ਠਾਕੁਰਾਂ ਦੀਆ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੇ, ਗੀਤਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਗਊ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਊ ਦੀ ਆਣ ਮੰਨਦੇ ਸੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਾਲੇ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਚਿੱਠੀ, ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾਲ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਵਕੀਲ ਸੀਗੇ, ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹੈਗੀਆਂ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਸੰਕਟ ਹੈ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਲਵੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਸੁਗੰਧਾਂ ਖਾ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਤਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਬਿਨਾਂ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਹੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ 'ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਹਾਰ ਗਏ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਛਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਝੂਠੇ ਕਰਨੇ ਪੈਣੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਧੀਰਜ ਕਰ ਲਓਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਉਹ ਬਚਣਗੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ, ਉਹ ਰੌਲੇ-ਗੋਲੇ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਬਚਨ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ –

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ *ਅੰਗ- ੮੬੪*

ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਤਪ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਜਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਰੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਤਪ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਤਪ ਦਾ ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ 600 ਸਿੰਘ ਬਚਦਾ ਸੀਗਾ। 5000 ਜਾਂ 10000 ਗਿਣਤੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੈ। ਚਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਢਾਈ-ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਹਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਸੀਗੇ। 5000 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਜਗ੍ਹਾ ਨਾਪ ਲਓ। ਫੇਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ, ਪੈਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾਪ ਲਓ, ਇਹ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। 5000 ਸੀ, ਬਾਕੀ ਸਿੰਘ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਸੀਗੇ। ਐਨੀ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ 600 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ ਸੀਗੇ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਇਕ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਮਿਲਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਸ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਤਪ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਂ। ਆਏਗਾ ਕਿ ਤਪ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਤਪ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਿਆ ਹੈ - ਵਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਵਰ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਵਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤਪ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਤਪ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦਾ, ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਤਪ ਕਰੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਨੇ ਸਿੰਘ ਸੀਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਪਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੋਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਤਕ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੋਲਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਹ ਬਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਚਨ ਕਦੇ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਵਿਘੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ ਕਿਤੇ, ਇਕੋ ਹੀ ਬਾਣ ਮਾਰਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਮਾਰਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਸੰਘਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ। ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਗਏ। ਮਾਤਾਵਾਂ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਨੇ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਹੁਕਮ ਦਾ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਥ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਿਠਾ ਲਏ। ਸਿਰਫ ਹੁਕਮ ਚਾਹ ਰਹੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਫੇਰ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਚਲੋ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਬਚਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਚਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹਦੀ ਵੀ ਨਾ ਮਹੱਤਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਬਚਨ ਜਿਹੜੇ ਸੀਗੇ ਉਹ ਖੁਸ ਗਏ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ। ਉਸ ਦਿਨ 16 ਦਸੰਬਰ ਤਰੀਕ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੱਥ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ, ਇਕ ਰੱਥ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਦਾਰਨੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚੱਲਿਓ। ਪਾਣੀ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਓ ਤੁਸੀਂ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿੰਘ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਂ ਇਥੇ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ, ਰੱਥ ਜਾਂਦਾ ਹੋਏਗਾ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਪੜ ਲੈ ਜਾਈਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਇਥੇ ਬੜਾ ਘਮਸਾਨ ਮਚਣਾ ਹੈ ਹੁਣ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਐਨਾ ਘਮਸਾਨ ਮਚਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਜਾਈਂ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੌਜਾਂ ਸਾਡੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਮੌਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਤੂੰ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਲੈ ਜਾਈਂ। ਜਾਇਓ ਤੁਸੀਂ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਲ ਦੀ, ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਵਲ ਦੀ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ, ਪਾਲਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਦੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਾਲ ਰਿਹੋ ਤੁਸੀਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਂ ਬਾਤ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਕਿ - 'ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥' ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅੱਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 21 ਦਿਸੰਬਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ

ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਸੰਕਟ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਖਿਆਲ ਹੋਣਗੇ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਥੇ। ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਨਾਹ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਜਾਂ ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ ਸਭ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੜਵਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਐਸੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੀਗੇ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਕੋਲ। ਲੇਕਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ 50-50 ਮੀਲ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਜਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖਿਓ ਡੋਲ੍ਹਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਕੜੇ ਰਹਿਣੈ। ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਬੜੇ ਔਖੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ। ਐਨੇ ਔਖੇ ਨਾ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵੇਲੇ ਆਏ ਸੀ। ਇਹ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿਨ ਸੀ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਨਿਰਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਗਾਹਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਭਾਣਾ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗੱਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਰਦੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗਣ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ, ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਲ ਗਏ ਸੀ ਆਮ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਆਮ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਗੁਰੂ ਕਿਤੇ ਐਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੈ? ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਕੱਲੇ ਨੇ। ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ ਸੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਹ ਤਾਰਾ ਦੇਖੋ। ਤਾਰੇ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਚਲੇ ਆਓ। ਤਾਰਾ ਕਿਹੜਾ ਇਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਦੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਸੂਝਵਾਨ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚੱਲ ਸਕਦੈ। ਮਿਲਟਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰੀਆਂ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਮੀਲ ਉੱਚਾ ਰਖਦੇ ਸੀ ਕਿ ਔਹ ਆਉਂਦੈ ਤਾਰਾ, ਉਹਦੇ ਥੱਲੇ ਛਿਪਦੈ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਤੁਰ ਆਏ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ 10-20 ਮੀਲ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਉਪਰ ਨਾ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਸਤਰਾ, ਮੀਂਹ ਪੈ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ, ਹਵਾ ਬਹੁਤ ਠੰਢੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, 96 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਨਾ ਕੁਛ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਧਾ, ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਤੇ ਨਾ ਅਰਾਮ ਕਰਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਨੰਗੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਬਰਫ਼ ਵਰਗੀ ਠੰਢੀ ਧਰਤੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ, ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਨਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ ਕੀ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ, ਹੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੈਨੂੰ 100% ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਭਾਵਨਾ ਤੇਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ,
ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ,
ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰੁ ਚੰਗਾ,
ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥ ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਭਾਵ ਹੈ ਇਹ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। 14 ਸਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਿੱਡੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆ ਕੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਰਛੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫ਼ਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਸ਼ਤਰੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਫ਼ਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਰਿਹਾ, ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਜੋੜਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਹੜਾ ਬੁੱਢਾ ਨਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਨਾ ਕੁ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਦਾ ਇਹ, ਇਹ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ 'ਚ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੋੜਾ ਉਹਦੀ ਦਲਦਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਚਲਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਭੱਖੜੇ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਚੁੱਭ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਦੇਖ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਅਖੀਰ ਆਪ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਕਿ ਮੈਂ –

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ॥
ਜਾਹਿ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ॥
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ਚੌਪਈ॥

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਤੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਬਣਾਈਦਾ ਹੁੰਦੈ? ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਹਿਣ ਦੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ – 'ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ, ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥ ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ, ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥' ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਤੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜੋ ਤੋੜੇ ਉਹ ਕੱਪੜਾ ਨਾਗ ਲਗਦੈ। ਨਾਗ ਪੈ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਰਜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾਗ ਹੈ। ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ, ਖੰਜਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ ਹੋਣਾ। ਮੈਨੂੰ 'ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਿਣਾ' ਬਿੰਗ ਹੁੰਦੈ, ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਗਲ ਮਰੋੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਬਿੰਗ ਸਹਿਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਭੁੰਝੇ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੱਲ, ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾਂ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਵਧੀਆ ਲਗ ਰਿਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮਹੱਲ ਨੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭੱਠ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿੱਡਾ ਵਿਰੋਧ (contrast) ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਘਬਰਾ ਗਏ ਨੇ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੈਠੇ, ਸਾਥੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ, ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਬਹਾਦਰ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਤਲਵਾਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਤਲਵਾਰ ਕਿਉਂ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਿਉਂ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਬੇਦਿਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ। ਅਖੀਰ ਜਾ ਕੇ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਮ ਹੀ ਕਿਉਂ ਗਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੁਗੰਧਾਂ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁੜ ਦੇ ਲਾਵੇ ਵਿਚ ਤਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਬਾਂਹ ਪਾ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਅਗਾਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸ ਬੋਲ ਰਿਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਕੋਟਲੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਗਏ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤਲਾਸ਼ੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦਮਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਫੇਰ ਖੋਲ੍ਹਿਓ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਆਹ ਹੀ ਨਾ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਮਾਦ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਪਿਆਰ ਸੀ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂਹੀ ਉਹਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਜੇ ਵੈਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂ

ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਗੱਲ? ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਦਲੇਰ ਖਾਂਨ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਵਿਚ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜ ਕਿਉਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੁੰਦੈ। ਕਿਉਂ ਪੰਜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਚਨਾ ਕਰੀ, ਪੰਜ ਸੂਖਸ਼ਮ ਭੂਤ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਇਹਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ, ਅਕਾਸ਼, ਹਵਾ, ਅੱਗ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਆ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ। ਇਹ ਵੀ ਪੰਜ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਕਤਵਰ ਮੋਟਰਾਂ ਲਾਈਆਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ - ਪ੍ਰਾਣ, ਉਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਪੰਜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ - ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ, ਨਕਲੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਅਸਲੀ ਆਤਮਾ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਜਦ ਵੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ। ਪੰਜੋ ਪੰਜ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਇਥੋਂ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਿਕਲੇ ਮੰਜਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਫੇਰ ਪੰਜ। ਦੇਖੋ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਪਾਵੇ ਚੁੱਕੇ ਚਾਰਾਂ ਨੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਚੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਥੋਂ ਜਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਪੀਰ ਨੇ, ਫੇਰ ਪੰਜ। ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ, ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੋਅ ਵਾਲੇ, ਸੱਯਦ ਹਸਨ ਅਲੀ ਮੰਨੂਮਾਜਰੇ ਦੇ, ਸੱਯਦ ਅਨਾਇਤ ਅਲੀ। ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਥਾਪੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਹੋਵੋਂਗੇ ਉਥੇ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗਾ ਪੰਜਾਂ ਦੇ।

ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ। ਕਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਮੇਰਾ ਆਹ ਕੰਮ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਤਾਂ ਈਮਾਨਦਾਰ ਹੈਂ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁਗਤ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ ਉਹ, ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਣਗੇ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੈ, ਉਹ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹੇ ਪਏ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਬਚਨ ਕਰੇ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਥਾਪੇ ਸੀ, ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। ਇਥੇ ਵੀ ਜਿਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਕ ਬਚਨ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ, ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਲਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਆਉਣਗੀਆ। ਪਛਾਨਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਨੇ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਨੇ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ! ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀਏ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਐ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਐ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਹੋਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਭਾਲ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ
ਕਰਹੂੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਈਏ। ਬਚਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਬਚਨ ਤਾਂ ਟਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜੀ ਕਿ ਪੰਜ ਤਾਂ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈ ਆਪਣੇ ਘਰ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ-ਲੈ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਲੈਣੈ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਮਾਮੂਲੀ-ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀਆਂ।

ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੱਝਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਣ ਚਲੀ ਗਈ। ਬਾਲਟੀਆਂ ਭਰ ਗਈਆ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ। ਉਹ ਤੜਕੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੌਦਾ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਮੱਝਾਂ ਲਿਆਦੀਆਂ ਸੀ ਕਾਫੀ, ਦੁੱਧ ਦੇਖਿਆ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉਠੇ ਕਿ ਐਨਾ ਦੁੱਧ? ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ ਕੋਈ। ਲੱਤਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ,

ਜੇ ਅਸੀਂ ਫੜ ਵੀ ਲਿਆ, ਥਣ 'ਚੋਂ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕੰਮ ਵੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਾਉਣੇ ਨੇ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦਿੰਦਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਘਰ। ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ। ਤੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਓਨਾਂ ਹੀ ਸਜਾ ਲੈ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਘਰ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈ। ਓਨੀ ਹੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਰਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੁੰਦੈ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਉਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚਟਪਟੇ ਮਸਾਲੇ ਬਣਾ ਲਏ। ਖਾਣੇ ਬਣਾ ਲਏ। ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਸ਼ੁੱਧ ਦੁੱਧ ਦੀ ਖੀਰ। ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਛਕਦੇ ਛਕਾਈ ਜਾਓ। ਜੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਦਾਲ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਾਲ ਜਾਂ ਇਕ ਸਬਜ਼ੀ ਰੱਖੋ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਹੋਣਗੇ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰੀਂ, ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਮੱਝਾਂ ਦਾ। ਤੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਈਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੋਂਦਾ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਦੇ; ਤੂੰ ਇਹ ਕਹੀਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਮੈਂ ਧੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਲੈ ਆਇਆ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ। ਉਹਦਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੰਘ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਧੁਆਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਰਨ ਧੁਆਉਣੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਸੱਲਾ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇ, ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ ਚੱਲੋ। ਚਰਨ ਧੂੜ ਆਪੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ, ਨਾਲ ਛੂਹੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਿਹੜੇ ਹੱਥ ਧੁਆਏਂਗਾ ਉਹ ਵੀ ਪਾਣੀ ਰੱਖ ਲਈਂ। ਉਹ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਹਟੇ। ਉਹਨੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ, ਕੁਝ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੀ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਮੱਝਾਂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਥਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇ। ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਿਆ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਤੇ ਗਏ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਭਾਈ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਵਾਲਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਗਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ। ਉਹਨੂੰ ਉਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਸਿੰਘਾ! ਉੱਠ ਖੜ੍ਹ ਤੂੰ ਇਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ। ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਿੰਘ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਮੇਰਾ ਫਾਰਮ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਓਹਨੀਂ। ਚਾਰ ਮੋਘੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ, 7 ਟਿਊਬਵੈਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਫਾਰਮ ਵੇਚਣਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ ਵੇਚਣਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਫੜਾ ਦਿਤੇ। ਨਾ ਕੋਈ ਰੇਟ ਕਰਿਆ ਉਸ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲਿਖ ਲਿਖਾ ਕਰ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਤੀਬਰ ਕਾਸ਼ਤ ਵਾਲਾ ਫਾਰਮ, ਨਾ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ, ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ। ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਿਕਵਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਭਿਜਵਾ ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਘਰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਆਉਣਾ ਪਿਆ।

ਸੋ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੋ-ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਸਣੇ। ਇਥੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਥੋਂ ਛਕਿਆ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਉਸ ਨੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਛਕਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਹਟਿਆ। ਉਦੋਂ ਦੋ-ਢਾਈ ਸੌ ਬੰਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ 400 ਛਕਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਵਿਚੇ ਸੀ। ਬਾਕੀਆ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂ ਨਾ ਸੁਣਿਆ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਬੰਧ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਓਂ। ਮੇਰਾ ਫਾਰਮ ਤਾਂਹੀ ਵਿਕਾਇਆ ਸੀਗਾ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖ ਰਿਹੈ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗਿਆ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰੱਖੋ ਤੁਸੀਂ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਕ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੈਸਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੋਲ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਨੀਂ ਆਪਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਨਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਕਰ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੁੱਛਿਆ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੈਸਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ 20 ਲੱਖ ਲਗ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋ ਰਿਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਗਏ। ਗਿਆ ਕੌਣ ਹੈ? ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਆਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੰਘੋ! ਤੁਸੀਂ ਭਰੋਸੇ 'ਚ ਰਿਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਤਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਤੈਨੂੰ ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ।

ਜਬ ਲਗ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈ ਸਾਰਾ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ॥
ਮੈ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥

ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਗਰੇਡ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਹੇ ਸੀ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਵੇਦਾਂ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਐਨਾ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਈਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਰੱਬ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਰਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਥਿਊਰੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂ ਗਲਤ ਜਾਂਦੇ ਹੋਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮੱਰਥ ਹੈ -

ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੁਆਇੰਟ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨੇ। ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਲਈ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸੀ। ਨਿਰੰਕਾਰ, ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਈਸ਼ਵਰ ਕਿ ਇਕ ਖੇਲ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਥਿਊਰੀ ਸੀ ਇਹ ਇਕ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਉਹਦਾ, ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਆਕਸੀਜਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਕਸੀਜਨ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ਇਹ ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ।
ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸੁਖੀ।

ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋਗੇ, ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੇਖ ਦੀ ਓਟ ਤੱਕ ਲਵੋਂਗੇ, ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਜਾਓਂਗੇ, ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਓਂਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰਹੋਂਗੇ -

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ,
ਕਰਹੁੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਜੇ ਸਮਝਣੈ, ਇਕੱਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾ ਦੇਖੋ। ਕਾਹਦੇ 'ਚੋਂ ਦੇਖੋ? 'ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ' 'ਚ ਦੇਖੋ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ 'ਚ ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੈਂ, ਕੀ ਤੇਰਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਤੇਜ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੬

ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਗੁਰੂ। ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ -

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ
ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ॥
ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ
ਤਊ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰੁ ਦੈ ਕਰਿ,

ਪਾਪ ਸਮੂੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋਂ,
ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ॥

ਜਦੋਂ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਸਰਵ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਸ਼ੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕਰ ਨੇ। ਉਥੇ ਤੱਕ ਬਾਣ ਦਾ ਅਸਰ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ਜੁੜਦਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਰਹਿਤ ਕਮਾਓ। ਰਹਿਤ ਕੀ ਹੈ –

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤ ਕਮਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਵਧੀਆ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਏਗਾ, ਓਸ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ –

ਭੇਖ ਦਿਖਾਇਓ ਜਗਤ ਕਉ ਲੋਗਨ ਕਉ ਬਸ ਕੀਨ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ।

ਅਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਉਣ ਆਏ ਹਾਂ, ਭੇਖੀ ਬਣਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੇ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਭੇਖ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਣ ਵਾਲਾ। ਮੈਂ ਤਾ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ –

ਕੁਬੁੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕ ਹਟਾਇਓ।

ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਉਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਿਆ, ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰੋ ਨਾ, ਭਾਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ ਇਹ ਟਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਟਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਦਾ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਿੱਖ ਉਤੇ ਸ਼ਰਤ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਭਾਵੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭੋਗਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ ਬਣਾ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਨਮ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ ਰਾਜੇ ਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਭੋਗਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਭਾਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਆਈ ਹੈ, ਟਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੰਝ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਓ। ਕਿੱਥ ਕੁ ਨੇ? ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਗੱਲ, ਪਰ ਪੱਕੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਦੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੈ, ਸਕਿੰਟ ਲਗਦੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਰਾਹ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਲੋਨੀ ਜਿਹੜੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਸੜਕ ਰੋਕ ਲਈ, ਹੁਣ ਵੀ ਰੋਕੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਟਰੱਕ ਆਉਣੇ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਓ, ਦੋ ਟਰੱਕ ਲੰਘਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਣਾਈ ਵੀ ਆਪਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਢੇ 12 ਲੱਖ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਉਹਦਾ। ਆਪਣੇ ਸਿੰਘ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਇਕ ਕੰਧ ਗਿਰ ਗਈ। ਕੰਧ ਦਾ ਗਿਰਨਾ ਕੀ ਸੀ, ਤੁਫ਼ਾਨ ਮਚਾ ਦਿਤਾ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸਵਾ ਕਰੋੜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਕਲਮ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਜੇ ਕਦੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਹ ਹੋ ਰਿਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਮ ਕਰੇ ਨੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। 12 ਹਜ਼ਾਰ ਮਰੀਜ਼ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 30 ਡਾਕਟਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਦਵਾਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਰੀ। 3 ਲੱਖ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ। ਉਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਚਾਰ ਇੱਟਾਂ ਗਿਰ

ਤਾਂ ਪਈਆਂ ਜਿਉਂ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਡੇ ਹੀ ਅਖਬਾਰ। ਬਸ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਉਜਾੜ ਦਿਤੀ ਬਸਤੀ, ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੇ। ਸਿੰਘ ਕਿਹੜੇ ਸੀ, ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਟਰਾਲੀ ਸੀ। ਕੁਛ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਸੀ, ਸਿੰਘ ਸੀਗੇ ਦੋ ਚਾਰ। ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਸ ਕਰੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ। ਸਾਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੋਂ ਆਈ ਈ-ਮੇਲ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਅਖਬਾਰ, ਨਾ ਟੈਲੀਫੋਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ। ਗੱਲ ਚਾਰ ਕੋਹ 'ਤੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ, ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਕਹਿੰਦੇ, 50 ਕੋਹ ਹੈ ਜੀ ਇਥੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਲੈ ਆਏਗਾ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ 50 ਕੋਹ ਵਿਚ ਜਾਏਗਾ ਬੰਦਾ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕਰਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬੰਦਾ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਤੂੰ ਦੇਖ ਆਈਂ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਤੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸੇ ਹੀ ਨਾ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਬੀ.ਏ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਬਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਆ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ, ਜਿਹਦੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਘਰ 'ਚ ਵੜ ਜਾਈਏ ਅਸੀਂ। ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਅਸੀਂ। ਕੋਈ ਦੇਖੇ ਹੀ ਨਾ। ਸਾਰੇ ਫਿਰ ਆਏ ਕਹਿੰਦਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪੇਪਰ ਦੇਖਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਸੀ। ਪੌੜੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚੁੱਕ ਪੈਰ? ਪੈਰ ਚੁੱਕਿਆ ਅਸੀਂ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੱਲੇ ਆ ਗਏ। ਜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਬਾਤ ਚਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ। ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਖਬਰ ਲਿਆ, ਆ ਜਾਈਂ ਅੱਜ ਹੀ। ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਖਬਰ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਂਦੇ ਪਿਟਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੈ। ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਖਬਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਰੋਣੇ ਪਿਟਣੇ ਵਧ ਰਹੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਇਹ ਫੇਰ ਉਥੇ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮਾਹੀ ਨੇ ਸੁਣੀ, ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖੀ ਕਿ ਆਹ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਆਹ-ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਭਾਈ ਦੇਖਿਓ ਤਾਂ ਮਾਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸੀ ਪਲੰਘ ਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਦਰਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ। ਕਾਫੀ ਉੱਚਾ ਹੈ ਦਰਖਤ, ਦੂਰ ਤੋਂ ਹੀ ਦਿਸ ਜਾਣੈ। ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਇਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੋਣੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਚੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਦਰਖ਼ਤ 'ਤੇ ਦੇਖੋ। ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾ ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੀ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੇ। ਚੜ੍ਹ ਤੂੰ ਦਰਖ਼ਤ 'ਤੇ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਆ ਰਿਹੈ। ਫਟਾਫਟ ਆ ਰਿਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਤੱਕ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਚਹਿਰੀ ਸਾਰੀ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿਤੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਨਵਾਬ ਵੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਨਵਾਬ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ, ਸੱਤ ਸਾਲ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਡੇ ਚੁੱਪ ਨੇ। ਮੁੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਚੁੱਪ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਚੁੱਪ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ? ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸੀ, ਦੂਸਰੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਦਲੀਲਾਂ 'ਚ ਘੱਟ ਸੀਗੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ

ਪਾਲਣਾ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਕ ਰਾਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਚੁੜੈਲਾ, ਉਹਦੇ 8 ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਉਹਨੇ 7 ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੀ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ! ਰਾਜ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਰਖ ਲੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਠੀਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਪੁੱਤਰ ਆਏਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਬਣਾਵਾਂਗੀ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਕਾਲ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਨਾ ਬਣੇ। ਅਮਰ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ। ਉਹ ਇਕ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਮਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ, ਕਾਜ਼ੀ ਇਹਨੂੰ ਹਾਫਿਜ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿਹੜੀ ਉਮਰ 'ਚ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬੈਠੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਧੀਰ ਮੱਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਬਹਿ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਟੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬੋਲੀ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਲਿਖਾ ਕੇ ਇਕ 'ਕੰਨਾ' ਬਦਲਿਆ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੀਗਾ – 'ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਭਏ ਖਲਾਸੇ।' ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ 'ਕੰਨਾ' ਹੈ ਇਹਨੂੰ 'ਖ' ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਓ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਭਏ ਖਾਲਸੇ....॥ ਅੰਗ – ੬੫੫

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੁੰਦੈ –

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਚਾਰ ਪੱਤਰੇ ਲਿਖੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਚ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ। ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਫੇਰ ਮੈਂ ਦਿਤਾ ਨਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਗਿਆ, ਆਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਡੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਓਹੀ ਆਏ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੀ ਹੁੰਦੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਾ ਆਏ। ਜਿਹਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ ਉਹ। ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ –

ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਉਚਰਿ ਹੈਂ॥
ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿ ਹੈਂ॥
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ਚੌਪਈ॥

ਇਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅਰ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਸਭ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਅਭੇਦ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਤਾਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਆਦਿ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦੇਵਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਜਿਹਦਾ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਆਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਹ ਦਰਖ਼ਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਦਰਖ਼ਤ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਉਹਨੇ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਦਰਖ਼ਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਤਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਓਂਗੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਖ਼ਤ ਨੂੰ ਫੜਿਆ, ਪੱਤਾ ਵੀ ਹੈਗਾ ਇਹ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਦਰਖ਼ਤ ਨੂੰ ਲਾ ਹੱਥ। ਉਹਨੇ ਟਾਹਣੀ ਫੜ ਲਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਟਾਹਣੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਦਫਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ

ਉਹਨੇ ਤਣੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਣਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਜੜ੍ਹ ਫੜ ਲਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਦਰਖ਼ਤ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆਹ ਉਰ੍ਹੇ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਰਖ਼ਤ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆਹ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਉਹ ਪੱਤਾ ਸੀ ਇਕ। ਸਮੁੱਚਤਾ ਨੂੰ ਦਰਖ਼ਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਪੱਤਾ ਜਾਂ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਦਰਖ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਫਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਫੁੱਲਾਂ ਸਮੇਤ ਉਹ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਸਮੁੱਚਾ totallty ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਹੈ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ
ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ
ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥ *ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ*

ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। Expend ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥ *ਅੰਗ - ੨੭੫*

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਲਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਆਪ ਹੀ expend ਹੋ ਗਿਆ -

ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਏ। ਫੇਰ ਖੇਲ ਖੇਲ੍ਹ ਲਈ ਨਾ, ਜਦੋਂ ਖੇਲ ਖੇਲਨ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਮੁੱਚਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਜੋ ਮੋਕਉ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਚਰੈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ 'ਚ ਹੋ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ 'ਚ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਿ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। infinity (ਬੇਅੰਤਤਾ) ਹੈ। infinity ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਅੰਦਰਲੀ ਗਹਿਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾ ਆਈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੂਰੀ ਰਖਦੇ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਂ ਇਹਨੂੰ ਰੱਬ ਨਾ ਕਹਿਓ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਕ ਜੋਤ ਹੈ - ***'ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥ ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥'***

ਸੋ ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ॥' ***ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥'*** ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਗੱਲ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦੈ। ਜਦੋਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਹੀ ਨੇ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰੇ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਬਾਰੇ 'ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ' ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਓ ਸਭ ਨੂੰ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਜੀ, ਸੀਸ ਨਾ ਨਿਵਾਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਅਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਕਿ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰਕੇ ਲੰਘਿਆ ਉਹ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੀਂ। ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿਆ ਉਹਨੇ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੀਸ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਨਿਵਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਨਿਵਦਾ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਸੀਸ ਨਿਵਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਂ, ਸਾਰੇ ਪਾਮਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਂ। ਝੂਠੇ, ਕਾਫਰ। ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦੇਈਏ। ਕਾਫਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦਿਤੀ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗਊ ਦੀ ਤੇ

ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦਿਤੀ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੋਮਨ ਕੌਣ ਕਹਿ ਦਏਗਾ? ਕੌਣ ਕਹਿ ਦਏਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਂ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਫਰ ਆਦਮੀ ਹੋਂ, ਮਨਮੁਖ ਹੋਂ, ਬੇਮੁੱਖ ਹੋਂ। ਅਸੀਂ ਮਨਮੁੱਖਾਂ, ਬੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈਏ? ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ -

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਹਰਿ ਧੂੜਿ ਦੇਹਿ
ਹਮ ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਂਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੨੪

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬੱਚੇ ਸੀਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਨਿਰਭਉ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਾਂ।

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਸਗਲ ਭਉ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਡਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਾ, ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੈ। ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਡਰ ਨੇ ਇਥੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ -

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥
ਮਨ ਊਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥
ਤਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪

ਉਥੇ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਡਰ ਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰਦਾ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੬੭੭

ਜਿਹਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੈ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਓ, ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੋ। ਸੁੱਕਾ ਹੀ ੴ ਨਾ ਕਹੋ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਠਹਿਰ ਜਾਓ। ਠਹਿਰ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ, ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਹ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ ਬਈ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦਾ ਸੀ ਉਥੇ। ਇਹ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਇਹ ਤਾਂ ਕਜ਼ਾ ਨਮਾਜ਼ ਕਰੀ ਹੈ, ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੈਂ। ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੈਂ ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦਾ ਫਿਰਦੈਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਗੁਸਤਾਖ ਕੌਣ ਬੰਦਾ ਹੋਏਗਾ ਹੋਰ। ਤੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਓਸਦਾ, ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਓਸਦਾ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਡਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਸੀਂ। ਸਾਡੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੜਦਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹਾਥੀ ਮੂਹਰੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਨੁ ਨ ਡਿਗੈ ਤਨੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੬੨

ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਤਾਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਰਿਹੈ। ਆਹ ਤਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹੋਂ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਤਨ ਡਰ ਕੇ -

ਡਰਿ ਡਰਿ ਡਰਣਾ ਮਨ ਕਾ ਸੋਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੫੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ -

ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੪੦

ਡਰੇ ਉਹ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ, ਪਾਪ ਕਰੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਖੋਹਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਸਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸਾਨੂੰ?

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ - ੫੪੦

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸੁਧ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਡਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਡਰਾਏਗਾ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸੀ। 'ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਉਸ ਮਾਹੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੰਗੂ, ਖੇੜੀ ਵਾਲਾ, ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਧਨ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ ਉਹ ਲੁਕਾ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮੁਰਿੰਡੇ ਖਬਰ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਨਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਕੰਬਲ ਦਿਤਿਆਂ, ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹੀ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਓਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 5-7 ਸਾਲ ਦੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਭਰਾਤਾ ਕਿਥੇ ਹੋਣੇ ਨੇ? ਆਪਾਂ ਇਥੇ ਕਿਥੇ ਆਏ ਹਾਂ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬੇਟਿਓ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਪਰ ਧਰਮ ਰਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਾ ਸਭ ਨੇ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਉਪਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦੇਣੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਿਨਾਂ ਦਾਗ ਤੋਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਛਡ ਦੇਣ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਦਮ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ -

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥
ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਜੀਵ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇਹੋ ਹੀ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ, ਆਰੀਅਨ ਧਰਮ, ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ ਫਿਰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਖਿਚਾ ਖਿਚੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬੇਟਿਓ! ਇਹੋ ਗੱਲ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਰਿਨਾਕਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਹਟਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਦਿਬਯ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ। ਬੱਚਿਓ! ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਇਕੋ ਹੈ, ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਲ੍ਹ-ਖੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ
ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ
ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ***ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ***

ਇਥੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲ੍ਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ-

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ
ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ
ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸੰਜਮ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਜੀਵਨ ਮੁਰਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਨਾਮੀ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੋਕ ਮਹਾਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਧਰਮ ਅਪਣਾਅ ਲਵੋ, ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਸ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ। ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਗਏ ਪਰ ਕੋਈ

ਸਰਾਪ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਗਏ। ਬੇਟਿਓ! ਹਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਰੋਆਪੁਣ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸੀਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੱਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਡਰ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਿਆਗਣਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਣ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਮਰਾਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਨਸ਼ਟ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣ ਪਰ ਇਥੇ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਸਰਾਪ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖੇਚਲ ਸਹਿ ਕੇ ਭੀ ਅਤਿ ਉਚੇ ਸੂਖਮ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤਿ ਉਤਮ ਮਨੁੱਖ "ਖਾਲਸਾ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਜਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਡੱਤਣ ਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸਗਵਾਂ ਹਸ-ਹਸ ਕੇ ਮੌਤ ਨਾਲ ਗੱਲਵਕੜੀ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਵਾਬ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਸਾਰੇ ਜਰਨੈਲ ਨਵਾਬ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈ ਅਵਸਥਾ, ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਘਬਰਾਹਟ ਤੋਂ ਸੀ, ਚਿਹਰੇ ਹਸੂੰ-ਹਸੂੰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਕੱਲ੍ਹ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਵੀ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮਾਸੂਮ ਹੋ, ਬੁਢੀ ਦਾਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ। ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਫਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਮਹਾਨ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੋ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਦੇ ਭਾਵ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ॥
ਜਗ ਮਹਿ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਮਾਰਾ।।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹਨ, ਕੌਣ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਕੌਣ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਕੌਣ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਕਬੁੱਧੀ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਐਨੇ ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਛਾ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਝੁਕ ਕੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਨਿਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਵਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵਿਆਂ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਸੀਸ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਮਰਾਂ, ਲੁਟੇਰਿਆਂ, ਝੂਠਿਆਂ, ਕਾਫਰਾਂ ਅੱਗੇ ਅਸਾਡਾ ਸੀਸ ਕਦਾਂਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਵ ਸਕਦਾ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਖਾਲੀ ਮੁਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਰੌਂ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਿਵੀਏ? ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ; ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਂਹਦੇ ਹੋਂ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?

ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ ਰਾਮ॥

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਰਾਮ॥
ਅੰਗ- ੫੪੦

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਖੜ੍ਹੀ ਦੀਵਾਨ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਚੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿਕੇ ਤੇ ਟੰਗਦਾ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਸਮਝੋ, ਨਾਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਅਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਫਰ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਛੱਡੋ ਅਤੇ ਦੀਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੰਨੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਪਾਲਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਨਵਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨਾਂਗੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਨਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸਾਡਾ ਜੋ ਧਰਮ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਫਿਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਸਿਆ ਮਾਰਗ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਐਨੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਂ? ਜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀਨ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਫਰ ਹੋ, ਮੋਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਗਊ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਫਰ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ? ਅਸਾਨੂੰ ਵੀ ਐਸੇ ਕਾਫਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਏ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਕਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਉਸ ਕਾਫਰ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੁਖ ਸਹਿਣੇ ਪੈਣਗੇ -

ਫਰੀਦਾ ਮਉਤੈ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ
ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ॥
ਅਗੈ ਦੋਜਕੁ ਤਪਿਆ ਸੁਣੀਐ
ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ॥ ***ਅੰਗ - ੧੩੮੩***

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਾਚੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਂਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਪਿਤਾ-ਪਿਤਾਮਾ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਕਬਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਦੀਨਦਾਰ ਸੀ, ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਯਾਤਰੂਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕੀ ਹਿੰਦੂ, ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕੀ ਕਾਫਰ ਸਭ ਇਨਸਾਨ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਜਗਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ ਜੋ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਜੀਅ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਸਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਨਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਰ-ਏ-ਗਾਹ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤੋਂਗੇ, ਉਥੇ ਫੇਰ ਰੋਣ ਕੁਰਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਰਾਫਜ਼ੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ, ਜੋਗੀ ਹੈ, ਪੀਰ ਹੈ, ਆਲਮ ਹੈ, ਉਲਮਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਨਾ। ਸਭ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਓਹੀ ਅੱਖਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਬੰਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਭ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 35 'ਤੇ)

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮਿਤੀ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1-2 ਨਵੰਬਰ 2023
ਨੂੰ ਹੋਏ
ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ
ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ - ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

(ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟ)

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

30-10-2023

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ)

30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ, ਨਰਸਿੰਗ ਅਤੇ ਬੀ.ਐਡ ਕਾਲਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਆਰੰਭਤਾ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸੋਹਾਣਾ, ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਪਪਰਾਲੀ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜਥਾ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਉ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੂਬੀਆ ਨੰਗਲ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਅੱਜ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਫੱਕਰ ਪਟਿਆਲਾ, ਭਾਈ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜਥਾ, ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਭਾਈ ਸੁਖਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਾਲੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਲਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ 350 ਚੈਕਅਪ ਅਤੇ 150 ਕੈਟਰਿਕ ਸਰਜਰੀ ਅਤੇ 35 ਲੇਜ਼ਰ ਸਫ਼ਲ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ 2 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੇ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਰੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

31-10-2023 (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ)

1. ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ - ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ
2. ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਰੰਭੇ ਕਾਰਜ ਅੱਜ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ - ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਮਿਤੀ 31-10-2023 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਚਲ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਨ। ਸਮਾਗਮ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਜਥੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਪਰੰਤ ਬੀਬੀ ਜਗਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਰਜ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਟੀਚਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੂਬੀਆ ਨੰਗਲ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਮੁਗਧ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਉਪਰੰਤ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖਿਆ। ਜਿਥੇ ਜਗਤ ਦੇ ਤਮਾਮ ਜੀਵ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵਲੋਂ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਿ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚੀਆਂ 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜੀਵ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਰੰਭੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਮਿਆਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਦਾ ਹੀ ਅਮਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਸਦਾ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸੇਧਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ, ਢਾਡੀ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ, ਬਾਬਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੰਨਾ ਭਗਤ, ਬਾਬਾ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ, ਬਾਬਾ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਲੰਬਿਆਂ, ਬਾਬਾ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢੈਂਠਲ, ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸ. ਜਗਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

01-11-2023 (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ - ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ (ਬੀਜੀ) ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਏ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਲੋਂ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਾਗੀ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟੀਚਰ, ਭਾਈ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹਿਰਾਮ, ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਮੱਖਣ, ਭਾਈ ਸੁਖਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ, ਸੰਤ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਲਹੋਰਾਂ, ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅੰਬ ਸਾਹਿਬ ਮੋਹਾਲੀ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਐਸ.ਏ, ਉਪਰੰਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਵਰਗੇ ਘਿਨੌਣੇ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ

ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਤ - 'ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੋਏ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਾਨ, ਰਾਗੀ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜ, ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧੂਲਕੋਟ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ, ਸ. ਜੋਧਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਭਾਈ ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦਰ ਪੁਰੀ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ, ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਕਰਨਲ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਮਿਤੀ - 02-11-2023

(ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਦਿਨ)

1. ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਜਥੇਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
Radio & Ratwara Sahib
Radio & Ratwara Sahib
NAGI
NAGI

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ - ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਚਾਰ ਰੋਜ਼ਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਦਿਨ ਮਿਤੀ 2-11-2023 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀਬੀ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਦੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਗੀ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਰਾਗੀ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਭਾਈ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਊਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਨ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਨਵਤਾ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਮਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ, ਮਾੜੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਉੱਚ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ

ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੇਜਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵੋਟ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੋਈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੇ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵੇਖੀ ਗਈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ' ਅਤੇ 'ਆਤਮ ਗਿਆਨ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ। ਬੀ.ਐਡ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਪੰਜ ਸੰਤਾਂ ਵਲੋਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸਨੀ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਿਵਰੇਜ਼ ਬੋਰਡ, ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ, ਚੇਅਰ ਪਰਸਨ ਪਲਾਨਿੰਗ ਬੋਰਡ ਮੋਹਾਲੀ, ਭਾਈ ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ, ਭਾਈ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਕਧੋਲਾ, ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੱਲੇਵਾਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਰੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਵੰਡਦਾ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਹੋਇਆ।

ਸੇਵਾਵਾਂ

ਜੋੜਾ ਘਰ

ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਗੁੰਮ ਹੋਇਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ
ਫੌਰਨ ਕਰੰਸੀ ਬਦਲੋ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 10 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਸੰਪਰਕ : 99887 87733

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

(ਪੰਨਾ 26 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਕੰਨ ਹਨ, ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਓਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਫਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਫਜ਼ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ; ਇਨਸਾਨ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਆਦਰ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਹੁਰੇ ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਨੂੰ, ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਆਦਰ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਹੀਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਕੋ ਜੋਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੀਨ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾ ਕੇ ਕਿਹੜਾ ਫਰਕ ਤੁਸੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ? ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਉਠ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਪਾਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ਼ਕ ਪਿਆਰੇ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਨੂਰ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ, ਖਾਲਕ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨਾ ਤੁਸੀਂ, ਇਕੋ ਮਾਟੀ ਦੇ ਘੁਮਿਆਰ ਕਿੰਨੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵਸਤ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋਈ ਨਾ। ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕੋ ਅਲਾਹ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸਨੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਪਾਕ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦੀ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਹੀ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਂ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਸੋ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੇ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਦ੍ਰੋਗ-ਗੋ (ਝੂਠੇ) ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਂ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕਰੋ, ਨਵਾਬ ! ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਝੂਠ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦਾ। ਝੁਕਣਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਝੁਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਦਰ ਸਾਥ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ***ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ, ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ, ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ॥ ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ, ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ॥ ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ, ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥ ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ, ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥ ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ, ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ, ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥***

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥
ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ॥
ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ
ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਈ॥
ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ
ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ॥
ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ
ਨ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ
ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ।। ***ਅੰਗ - ੧੩੫੦***

ਇਸ ਉਤਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਟ ਚੌਂਕੜੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਪਰ ਸੱਚੀ ਝਾੜ ਛੋਟੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਥਰਥਰਾਹਟ ਹੋਈ ਪਰ ਪਾਪ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਪੱਕ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਥਰਾਅ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਲਾਜ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਗਲੀਜ਼ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਮਾਸ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੈਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਹੋਏ, ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੋਏ, ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਪਿਛੋਂ ਸਲਾਹ ਹੋਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ਼ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਲਾਲ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਹੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਨ ਤੇ ਲਾਭ, ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ, ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਉਸਤਤ, ਆਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਨੂੰ ਸਮ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਬਿਰਤੀ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਹੋਂ। ਮੇਰੇ ਲਾਲ! ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਕੀ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਕਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਵਾਰ ਸਿੰਘ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਉਤਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਟਾ! ਸਰੀਰ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸਚਾਈ ਨੇ ਸਦਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਦਲ ਲੈਣਾ ਕਾਇਰਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਥੇ ਜਸ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ, ਬੇਵਸ ਹੋਇਆਂ-ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਕੁਝ ਛਕਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਬੱਚੇ ਕੋਈ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੁਝ ਦੁਧ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਪੀਤਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ
ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥ ***ਅੰਗ - ੨***

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਸ਼ਤਰੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਬੰਦੇ ਮਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਸਦਾ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨਾ ਕਦੇ ਮਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਜੰਮਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਪਤਾ, ਹੱਦ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਭੋਗਣੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਅਜੇ ਬਚਨ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਆਏ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੜ-ਪੜਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦ ਰਖਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ, ਸੀਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਣ ਦੇਵੋ ਪਰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਣਾ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਵੇਂ ਹੋ ਜਾਵੋ ਪਰ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁਖ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ

ਲੱਗੇ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਤੇ ਇਕ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਧੱਬਾ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।

ਉਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੇਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਨ ਬਹੁਤ ਖਲਕਤ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਅੱਜ ਫੇਰ ਕਲ੍ਹ ਵਾਲਾ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮਸਤਕ ਨੂੰ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਨਿਵਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਝੂਠੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਥਾਲ ਵਿਚ ਗੀਤਾ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਦਗਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਛਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਦੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਗੀਤਾ ਦੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਰਖੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦ੍ਰੋਗ-ਗੋ (ਝੂਠੇ) ਹੋਂ। ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਏ। ਸਭਾ ਵਿਚ ਅੱਜ ਮੁਗਲ, ਪਠਾਣ, ਵਜ਼ੀਰ, ਯੋਧਾ, ਜਰਨੈਲ ਵੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਸਨ, ਖਤਰੀ ਵੀ ਸਨ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਣੀਏ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਮੁਰਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਖਤਰੀ ਜੋ ਨਵਾਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਚੰਦੂ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਤੁਰਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਨ ਹੋਵੋਂਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਰੱਥ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਰਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਪਿੰਡ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾਅ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਛਾ ਗਈ ਅਤੇ ਨੇਤਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ **Protest** (ਰੋਸ) ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਰਾਤਾ! ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਧਰਮ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਜਸ ਖੱਟਿਆ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਮ ਕੀ ਬਨਿ ਆਵੈ॥
ਸਿਰ ਦਿਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਗਵਾਵੈਂ।
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਾਗ ਹੈ ਫੇਰ।
ਤਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੀ ਹੇਰਿ॥੩੬॥
ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਲਜਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤ।
ਕਹਯੋ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇਤਿ।
ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ।
ਇਨ ਕਹਿਨੇ ਪਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੀ॥੩੭॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ, ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਕਾ ਕਰੀਏ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਵੰਸ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਬੰਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਟਾਹਣੇ ਪੱਤੇ, ਫਲ, ਫੁਲ, ਬਾਹਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੀਏ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਤਿਮ ਸ਼ਾਕਾ ਜਗ ਤੁਮ ਦਿਖਰਾਵੋ।
ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੋ।
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਬੰਸ ਹਮਾਰਾ।
ਰਾਖਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਾਜ ਉਦਾਰਾ॥੩੮॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਜਦੋਂ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸੇ ਝੂਠਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਰੀਤ ਤੁਰੀ ਆਈ ਹੈ, ਸੀਸ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇ

ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ। ਭਰਾਤਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਪਾਪੀ ਬਜਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਖ਼ੂਨ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਬੂੰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖਾੜ ਦੇਵੇਗੀ-

ਪਾਪੀ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕੋ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ।
ਸੁਨੇ ਅਨੁਜ ਤੇ ਧੀਰਜ ਬੈਨ।
ਕਹਯੋ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਨੈਨ -
ਸ਼ਤ੍ਰਾ ਸੀਸ ਹਮ ਪਨਹੀ ਮਾਰੈਂ।
ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੈਂ॥੩੯॥
ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਰੀਤਿ ਇਮ ਆਈ।
ਸੀਸ ਦੇਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ।
ਤੁਮਰੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ ਹੇਤ।
ਹਮ ਨਹਿੰ ਡਰਪਹਿੰਗੇ ਸਿਰ ਦੇਤਿ॥੪੦॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੂੜੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਂ? ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਖੀਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰ, ਔਲੀਏ, ਗੌਂਸ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੇ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ,
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ,
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ ਫੇਰ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥
ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ
ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਚਲਤ ਹੈਂ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦਾਬਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ
ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਪਨ ਕੇ ਦ੍ਰਪ ਕੋ ਦਲਤੁ ਹੈਂ॥
ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈਂ॥
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ ਦ੍ਰਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ,
ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮ ਅੰਤ ਭੂੰਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈਂ॥
ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆ ਕੇ ਇਕ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ, ਅਨੇਕ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ, ਬਹੁਤ ਧਨ ਲੁੱਟਿਆ, ਕੀ ਉਹ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ? ਅਸਾਡੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਾਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ -

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ॥
ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸ਼ਤ ਜਾਇ॥
ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ

ਪਿਆਰਿਓ! ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਂ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਨੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੂੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਦੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਝੱਖੜ ਆਵੇਗਾ? ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਪਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਖਤਰੀ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹਾਂ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਅਹੁਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਲਕੋ! ਤੁਸੀਂ ਕੂੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਖਤਰੀ ਹੈਂ, ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਖਤ੍ਰੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ
ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਗਹੀ॥
ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ
ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ॥ ਅੰਗ- ੬੬੩

ਤੁਹਾਡਾ ਧਰਮ ਸੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਤ ਲੁੱਟੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪਤ ਲਾਹੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖਤ੍ਰੀ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਖਤ੍ਰੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ॥
ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ॥
ਸੋ ਖਤ੍ਰੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਅੰਗ - ੧੪੧੧

ਅਸੀਂ ਸਿਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਧਰਮ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛਡਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਨੇ ਨਵਾਬ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਜੋ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੁਛ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਕੁਛ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਰਨ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਬਾਲਕ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ। ਜੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਖਤਰਨਾਕ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਠੱਪ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ। ਮਾਹੀ ਦੇ ਐਸੇ ਆਖੇ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ –

ਜਾਨ ਲੇ ਲੇਨੇ ਕੇ ਫਤਵੇ ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਸ਼ੌਕ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਰੱਖ ਲੀਏ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਸੀਨੇ ਪੈ ਪੱਥਰ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਚੁੰਨ ਰਹੇ ਥੇ ਸੰਗ ਦਿਲ ਲਾਲੋਂ ਪੈ ਪਥਰ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਥਾ ਤਨੇ ਨਾਜ਼ਕ ਪੈ ਗਿਰਤਾ ਈਂਟ ਪੱਥਰ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਕਰ ਰਹੇ ਥੇ ਦੇਵਤਾ ਫੂਲੋਂ ਕੀ ਬਰਖਾ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਇਕ ਤਰਫ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਫਤਵੇ, ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਈਂਟ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ, ਆਹਨੀ ਇਰਾਦੇ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਜਿੰਦਗਾਨੀ ਇਕ ਤਰਫ, ਮਰਨੇ ਕੇ ਸਾਮਾਨ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਇਕ ਤਰਫ ਆਲਮ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਔਰ ਈਮਾਨ ਇਕ ਤਰਫ।
ਧਰਮ ਈਮਾਂ ਇਕ ਤਰਫ, ਰੁਹਲਤ ਹਕੂਮਤ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਸੁਬਾਹ ਸਾਦਕ ਇਕ ਤਰਫ, ਸ਼ਾਮੇ ਜਹਾਲਤ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਮਾਹੇ ਪਾਰੇ ਇਕ ਤਰਫ, ਤਾਰੀਕ ਬਾਦਲ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਜਿਸਮ ਨਾਜਕ ਇਕ ਤਰਫ,
ਸਮਸ਼ੀਰ ਕਾਤਲ ਇਕ ਤਰਫ।
ਰੁਏ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਤਰਫ, ਖ਼ੂੰਨੀ ਨਿਗਾਹੇਂ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਇਕ ਤਰਫ ਥੇ ਕੁਹਕੇ, ਲੋਗੋਂ ਕੀ ਆਹੇਂ
ਇਕ ਤਰਫ।
ਇਕ ਤਰਫ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ 'ਔਰ ਜ਼ਮਾਨਾਂ
ਇਕ ਤਰਫ,
ਦਿਲ ਕੋ ਬੇਗਾਨਾਂ ਨ ਕਰਨਾਂ,
ਐਹਲੇ ਦਿਲ ਕਾ ਇਕ ਤਰਫ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀਵਾਰ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਗਏ ਪਰ ਦੀਵਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਾ ਦਿਤੀ, ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਫਟ ਗਿਆ, ਇੱਟਾਂ ਖਿੰਡ ਗਈਆਂ, ਠੰਢ ਨਾਲ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਗਿਰ ਗਏ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਜਲਾਦ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਗੋਡਾ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਕੱਟ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਹੈ ਸਾਕਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੋਤਰੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੂਝ ਗਏ ਹਨ, ਸਿਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਾਰੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਭੋਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੰਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ॥

ਅੰਗ – ੯੩੨

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਮਾਹੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਖਬਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਹੰਦ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਕਾਹੀਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੁਆਲਿਓਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਛੋਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪ ਇਕ ਦਮ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਏ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਗਲੇ ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਵੀ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਮੋਨ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਇਸ ਮੋਨ ਨੂੰ ਤੋੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਾਹੀ! ਇਕ ਗੱਲ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘੋਰ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੀਂਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਨ ਵਾਲੀ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਕੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਲਓ, ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਬਾਲਕ ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਵੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਉਡਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਾ ਲਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਏ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਆਸਣਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸਾਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਹਿਤ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਇਸੇ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੋਦੀ ਚੁਕ ਕੇ ਮੇਲਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਕਸਮਾਂ ਤੋੜੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਪਰ ਹੁਣ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅਤਿ ਹੋ ਗਈ, ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮਲੀਣ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਨੀਂਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਕਿੰਨੇ ਭੋਲੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਉਤਮ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਹਰ ਫਰਦੋ ਬਸ਼ਰ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੁੱਸੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਫਟ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ ? ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਭਰੇ ਡਰਾਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਤੈਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਵੈਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰੋ। ਇਹ ਕਾਇਰਾਂ ਤੇ ਡਰਪੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬੇਕਸੂਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਦਲਾ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਪ ਦੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਨਵਾਬ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੁਸ਼ਟ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਦੇਣ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਮਗੀਨੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਜੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਸੱਲ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ 100% ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਸ ਮੰਦੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਸਗੋਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ।" ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ।

ਇਧਰੋਂ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਧਰੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਾਹੀਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ

ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁਟ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਾਹੀਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜੜੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੂਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲਾ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ ਉਦੋਂ ਤਕ ਹਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੋਂਗੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਤੇਰੀ ਓਲਾਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੀ ਜੜ੍ਹ ਸੁੱਕ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬਚਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਲਈ ਕਹੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਅਸਾਡੇ ਇਹ ਵੀਰ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਲਾਦ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ।

ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਸੁਆਸ ਗਿਣ ਕੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਸੁਆਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਛਨਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ
ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ॥
ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ
ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ॥ ਪੰਨਾ - ੨੫੪

ਇਹ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਜ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਕਾਇਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੌ ਰੁਮਕਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਪ ਲੱਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜੋ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਜੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਕੇ ਪਤਨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਮਹਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਉਠਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਲਾਇਕ ਅਗਵਾਈ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਨਾਸ਼ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਕਦਮ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂੰ ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਜੇ ਜਾਣ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲਹਾਉਣ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟੇ ਜਾਣ, ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਭਰੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋਂ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਮੌਤ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪਾ ਲਈਏ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਐਨਾ ਉਚਾ ਬਣਾ ਲਈਏ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤੁਹਾਡੇ

ਪਿਆਰ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਸਾਰੇ ਜਨ ਸਮੂੰਹ ਉਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਕਰੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗੈਰ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਅਪਨਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਜੋਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕਾਈ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਆਚਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸੰਮਿਲਤ ਸਨ। ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਲਜੁੱਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਭੜਥੂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਅਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ-ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਸ ਵਧ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਕ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਦਲ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਗਵਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ
ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ।।

ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਕਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵੈਰ, ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਕਮੀਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਹਝੇ ਕੰਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਹੂੰਝ ਕੇ ਕੂੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਲੈ ਕੇ ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਡਰ, ਅਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਹਝ ਹੂੰਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਨਵ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਭਾਈ ਘਨਈਆ! ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਠੀਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਅਖੌਤੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਾ ਪਿਲਾਇਆ ਕਰ; ਮਲ੍ਹਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪੱਟੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪਿਲਾ, ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਮ ਭਰ ਤੇ ਪੱਟੀ ਵੀ ਕਰ ਤਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨੀਚਤਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਜ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰਹੀਮ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਇਹ ਸਾਰੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁਨਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਸਾਡਾ ਕਰਤੱਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੀਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਕ ਜਾਣ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਰਿੰਦੇ ਨੂੰ, ਸਸ਼ਤਰ ਪਕੜ ਕੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਖੋਂਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਲੇਛ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ 'ਖਾਲਸਾ' ਹੈ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿਆਏ ਹੋਏ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ 'ਖਾਲਸਾ' ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਧੇਅ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਲੋਚਦਾ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਕਹੇਗਾ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਾਂ ਦੀ ਦਿਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਨੇਕੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਜੋਤਾਂ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਹਨ, ਅਮਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

(ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ ਦੀਵਾਨ ਨੰ: 870)

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਉ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥
ਸਿਮਰਉ ਜਾਸੁ ਬਿਸੁੰਭਰ ਏਕੈ ॥
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਅਗਨਤ ਅਨੇਕੈ ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖ੍ਯ੍ਰ ॥
ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖ੍ਯ੍ਰ ॥
ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥
ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥
ਕਾਂਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰੋ ॥
ਨਾਨਕ ਉਨ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੨

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀਏ। ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਏ ਜੀ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਿ ਸਰਸਾ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ। ਸਰਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਲਿਖਤ (ਲਿਟਰੇਚਰ) ਰੁੜ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕੋਲ 50 ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ 52 ਕਵੀ ਸਨ, 102 ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਨੁਭਵੀ ਫਿਲਾਸਫਰ, ਉਹ ਲੱਗੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਹੋਇਆ, ਉਸਨੂੰ ਐਨਾ ਸਮਾਨ ਦਿਤਾ ਕਿ 200 ਊਠਾਂ 'ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਉਹ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀਆਂ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਭਰਪੂਰ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਸਰਸਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਲਿਟਰੇਚਰ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਵਿਦਿਆ ਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸੀ 9 ਮਣ ਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਉਥੇ ਵੀ ਨੇਮ ਨਿਭਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨੇਮ, ਨਿਤ ਕਰਮ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਕਾਇਕ ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਰਮ ਹਨ - ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ, ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਕਰਮ, ਸੰਚਿਤ ਕਰ। ਹੁਣ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਆਪਾਂ ਕਿੱਡੀ-ਕਿੱਡੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਨੇਮ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇਸ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਤਾਂ ਉਹ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ -

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਊ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥
ਅੰਗ- ੪੩੩

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਤ ਕਰਮ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਠੰਢ ਹੈ, ਕੋਰਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਠੰਢ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਹੜਾ ਉਪਦੇਸ਼? -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਨਿਤ ਕਰਮ ਕਰੇ, ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਬੈਠਦੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵਿਧੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠੋ। ਜੰਗਾਂ, ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਪਿੱਛੇ ਮੁਲਖਈਆ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਏ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਅਭਿਆਸ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਿੱਛੋਂ

ਕਰਦੇ-ਕਰਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਤਾਂ ਹਾਂ ਜੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮਾਵਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਉਹ ਮਹਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲਿਆ। ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਥੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਕਮਾਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ। ਉਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ -

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ ਗਫਲਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ -

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥
ਅੰਗ- ੯੨੦

ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ - ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੌਂ ਗਈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਸੁੱਤਿਆਂ ਲੰਘ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲਿਆ, ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਬੋਲ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਬੈਖਰੀ, ਮਧਮਾ। ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਫਲ ਵਧਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ -

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥
ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਉਥੇ ਫੇਰ ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਨੁਭਵ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਫੇਰ ਨਾਭੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਸਵਾਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰਗ ਹੀ ਸਬਦਿ ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਕ ਸਾਧੂ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਮਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਟ। ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਿਹਾ, ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਪਿਆਰ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਭਿਆਸੀ ਜਨ ਆਏ ਸਨ, ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਇਹਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੁਗਤੀਆਂ-ਮੁਕਤੀਆਂ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਟ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅਹੰਭਾਵ ਦੇ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਸਭ ਛੱਡ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਨਹੀਂ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਦਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੋ-ਚਿਤੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਊਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ
ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥
ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੬

ਇਹ ਅਸੀਸ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਪੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ, ਕਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੋਗੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਫੇਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਸਮ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ? ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਕਿੱਡੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਇਆ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਾ ਹੀ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇਂਗਾ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਗ, ਚਾਹੇ ਆਰਥਿਕ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਰੀਰਕ, ਚਾਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹੈ।

ਸੋ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ - ***'ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥'*** ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠੇ। ਅੰਦਰਲਾ ਸਰੋਵਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੧੧

ਹੁਣ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੋਵੇਂ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਏ -

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਰਾਦਾ ਪੱਕਾ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਕੰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਤਾਂ-

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਕੀ ਹੈ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ ॥
ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਡੀਠੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੯੨

ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਆਪਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ 'ਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥
ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੪੦

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ, ਹਿਰਨ ਘੰਢੇਹੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਸਵਾਦ ਪਿੱਛੇ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਤੰਗਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅੱਗ 'ਤੇ ਜਲ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਗੰਧੀ 'ਚ ਭੌਰਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਸਦੇ-ਦਸਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂ -

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ ॥
ਕਾਮ ਰੋਗਿ ਮੈਗਲੁ ਬਸਿ ਲੀਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੪੦

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਰੋਗ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਗੁਲਾਮੀ ਗਲ ਪੈ ਗਈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਮਾਈ ਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਦਾ। ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਆਵਾਗਵਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹਦੀ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਰੱਖ ਦਿਤੀ।

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

'ਚਲਦਾ..........।'

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ
(ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ)

ਈਂ ਵਜੂਦਿ ਖ਼ਾਕ ਪਾਕ ਅਜ਼ ਬੰਦਗੀਸਤ
ਗੁਫ਼ਤਗੁਹਾਇ ਦਿਗਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀਸਤ॥

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਬੰਦਗੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੀ ਹਨ।

ਬੰਦਗੀ ਕੁਨ ਤਾਂ ਕਿ ਊ ਬਾਸ਼ਦ ਕਬੂਲ
ਬਿਗੁਜ਼ਰ ਅਜ਼ ਖ਼ੁਦ-ਬੀਨੀ ਓ ਤਰਜ਼ਿ ਜ਼ਹੂਲ॥

ਤੂੰ ਬੰਦਗੀ ਕਰ, ਤਾਂ ਜੋ (ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ) ਕਬੂਲ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਚਾਲੇ ਛੱਡ।

ਦਰ ਦਿਲਿ ਸਾਹਿਬ-ਦਿਲਾਂ ਆਇਦ ਪਸੰਦ
ਰੁਤਬਾ-ਅਤ ਗਰਦਦ ਅਜ਼ਾਂ ਹਰਦਮ ਬੁਲੰਦ॥

(ਇਹ ਬੰਦਗੀ) ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਬੰਦਗੀ ਕਾਰਣ ਤੇਰਾ ਮਰਤਬਾ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਰਸ਼ਦਿ ਕਾਮਿਲ ਕਿ ਊ ਅਰਸ਼ਾਦ ਫਰਦ
ਈਂ ਦਿਲਤ ਅਜ਼ ਯਾਦਿ ਹੱਕ ਆਬਾਦ ਕਰਦ॥

ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਇਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਆਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਈਂ ਹਮਾ ਅਰਸ਼ਾਦ ਦਰ ਦਿਲ ਨਕਸ਼-ਬੰਦ
ਤਾ ਸ਼ਵੀ ਦਰ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਸਰ ਬੁਲੰਦ॥

ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉੱਕਰ ਲੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ।

ਈਂ ਵਜੂਦਿ ਮਿਸ ਤੁਰਾ ਸਾਜ਼ਦ ਤਿਲਾ
ਈਂ ਤਿਲਾ ਮਾਅਲੂਮ ਅਜ਼ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾ॥

ਇਹ (ਹੁਕਮ) ਤੇਰੇ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁੰਦਨ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੁੰਦਨ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਂ ਤਿਲਾ ਫ਼ਾਨੀ ਵਾ ਸਦ ਮੌਜ਼ਿ ਬਲਾ
ਈਂ ਤਿਲਾ ਬਾਕੀ ਚੂ ਜ਼ਾਤਿ ਕਿਬਰੀਆ॥

ਇਹ (ਮਾਯਾ ਰੂਪੀ) ਸੋਨਾ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਭੌਂਵਰ ਹੈ, ਸਤਿਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਵਾਂਗ ਇਹ (ਬੰਦਗੀ ਰੂਪੀ) ਸੋਨਾ ਸਥਿਰ ਹੈ।

ਦੌਲਤ ਅੰਦਰ ਖ਼ਾਕਿ ਪਾਇ ਮੁਕਬਲਾਂ
ਦੌਲਤੇ ਕਾਂ ਰਾ ਨਮੀ ਆਯਦ ਜ਼ਿਆਂ॥

ਸੱਚੀ ਦੌਲਤ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਚਰਨਧੂੜ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਸੱਚੀ ਦੌਲਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ।

ਆਕਬਤ ਦੀਦੀ ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ ਆਵੁਰਦ ਬਾਰ
ਵਰਨਾ ਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਹਮਾ ਫ਼ਸਲਿ ਬਹਾਰ॥

ਤੂੰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਬਹਾਰ ਪੱਤਝੜ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਫਲ ਝੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਉਂਝ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਬਹਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਈਂ ਬਹਾਰਿ ਤਾਜ਼ਾ ਬਾਸ਼ਦ ਤਾ ਅਬਦ
ਯਾ ਇਲਾਹੀ ਦੂਰ ਦਾਰ ਅਜ਼ ਚਸ਼ਮਿ ਬਦ॥

ਪਰ ਇਹ (ਬੰਦਗੀ ਰੂਪੀ) ਬਹਾਰ ਪਰਲੋ ਤਕ ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! (ਇਸ ਬਹਾਰ ਨੂੰ) ਭੈੜੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਹਰ ਕਿ ਖ਼ਾਕਿ ਪਾਇ ਸ਼ਾਂ ਰਾ ਸੁਰਮਾ ਯਾਫ਼ਤ
ਬਰ ਰੁਖ਼ਸ਼ ਤਹਿਕੀਕ ਨੂਰਿ ਮਿਹਰ ਤਾਫ਼ਤ॥

ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗ਼ਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਯਕੀਨ ਜਾਣ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖੜੇ ਤੇ ਰੱਬੀ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨੂਰ ਚਮਕਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਆਰਿਫ਼ਿ ਅੱਲਾਹ ਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਬਵਦ
ਦਰ ਹਕੀਕਤ ਤਾਲਿਬਿ ਮੌਲਾ ਬਵਦ॥

ਰੱਬੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ (ਅੰਤਾ-ਕਰਨ ਤੋਂ) ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਢੂੰਡਾਊ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਿ ਮੌਲਾ ਦਮ ਬ-ਦਮ ਦਰ ਜਾਨਿ ਊ
ਆਇਤਿ ਨਾਮਿ ਖ਼ੁਦਾ ਦਰ ਸ਼ਾਨਿ ਊ॥

ਉਹ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਤੁਕ ਹਰ ਦਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਨਫ਼ਸ ਦਾਰੰਦ ਦਿਲ ਰਾ ਸੂਇ ਹੱਕ
ਸ਼ੁਦ ਮੁਅੱਤਰ ਮਗ਼ਜ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਅਜ਼ ਬੂਇ ਹੱਕ॥

ਉਹ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਰੂਪੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ........।'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩
ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ
ਜਮਡੰਡੁ ਲਗੈ ਤਿਨ ਆਇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਨਿੱਤ, ਨਮਿੱਤ, ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ, ਨਿਖੇਧ, ਕਾਮਕ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਵਦੇ=ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਨ=ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ-ਡੰਡ, ਲੋਕ-ਡੰਡ, ਪਿੱਤਰ-ਡੰਡ, ਦੇਵ-ਡੰਡ, ਰਾਜ-ਡੰਡ ਆਦਿ=ਆ ਕੇ ਲਗੈ=ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡੰਡੇ ਵਜਦੇ ਹਨ।

ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਉਬਰੇ
ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੧॥

ਜਿ=ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੇਵਨਿ=ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡੰਡ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਏ=ਲਗਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥

ਰੇ=ਹੇ ਮਨਾਂ! ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇ=ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਧੁਰਿ ਪੂਰਬਿ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੁਰਿ=ਧੁਰੋਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਤੈ=ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ=ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਿਨਾ=ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਮਨ ਸਮਾਇ=ਸਮਾਅ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਵਈ
ਨਾਮਿ ਨ ਲਾਗੋ ਭਾਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਾ: ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਪਰਤੀਤਿ=ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਵਈ=ਆ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ। ਨਾਮ ਵਿਚ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਨ =ਨਹੀਂ ਲਾਗੋ=ਲੱਗਦਾ, ਸੰਸਾਰਕ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ
ਦੁਖ ਮਹਿ ਸਵੈ ਸਮਾਇ ॥੨॥

ਉਹ ਸੁਪਨੇ ਮਾਤਰ ਵੀ ਸੁਖ ਨ=ਨਹੀਂ ਪਾਵਈ=ਪਾ ਸਕਦਾ ਵਾ: ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਵਈ=ਪਾ ਸਕਦਾ। ਐਸਾ ਜੀਵ ਦੁਖ ਮਹਿ=ਵਿਚ ਸਵੈ=ਸੌਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਾਇ=ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਦੁਖ=ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਮਹਿ=ਵਿਚ ਸਵੈ=ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਇ=ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਹੀ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਕਾਰਨ ਸੇਵੇ=ਸੌਂ ਕੇ ਸਮਾਇ=ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਚੈ ਬਹੁਤੁ ਲੋਚੀਐ
ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਇ ॥

ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਚੈ=ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਨੂੰ ਲੋਚੀਐ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤੁ=ਕਰਮ ਮੇਟਿਆ=ਮੇਟੇ ਨ=ਨਹੀਂ ਜਾਇ=ਜਾਂਦੇ ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਤੋਂ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਲੋਚੀ ਜਾਣ।

ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਭਗਤੀ ਮੰਨਿਆ
ਸੇ ਭਗਤ ਪਏ ਦਰਿ ਥਾਇ ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਾ=ਦਾ ਭਾਣਾ=ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਭਗਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਿ=ਦਰਗਾਹ ਰੂਪੀ ਥਾਇ=ਥਾਂ ਭਾਵ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ।

ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਦਿੜਾਵੈ ਰੰਗ ਸਿਉ

ਬਿਨੁ ਕਿਰਪਾ ਲਇਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੰਗ ਸਿਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਹਿਤ, ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼, ਦਿੜਾਵੈ=ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਇਆ=ਲਿਆ ਨ=ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਭ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਸਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੀਐ
ਭੀ ਬਿਖੁ ਫਲੁ ਲਾਗੈ ਧਾਇ ॥੪॥

ਜੇ ਤੁੰਮੇ ਨੂੰ ਸਉ=ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਮਿੱਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਮਾਦ ਦਾ ਰਸ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਜਾਂ ਦੇਵਪੁਰੀ 'ਚੋਂ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੀਰੀਐ=ਸਿੰਚੀਏ, ਫੇਰ ਵੀ ਤੁੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਖੁ ਫਲੁ=ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਕੌੜਾ ਫਲ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਤਕ ਮਨਮੁਖ ਵਿਸ਼ਈ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹੈ, ਜੇ ਸਉ=ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੀਰੀਐ=ਸਿੰਚੀਏ ਫੇਰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਫਲ ਹੀ ਲੱਗੇਗਾ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਧਾਇ=ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਨਿਰਮਲੇ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਸੇ=ਉਹ ਹਨ=ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਮਲੇ=ਸ਼ੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰੁ=ਸਨੇਹ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਕਮਾਵਦੇ
ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰੁ ॥੫॥

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ=ਦਾ ਭਾਣਾ=ਹੁਕਮ ਕਮਾਵਦੇ=ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਿਖੁ=ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੀ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਤਜਿ=ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਮਨਹਠਿ ਕਿਤੈ ਉਪਾਇ ਨ ਛੂਟੀਐ
ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧਹੁ ਜਾਇ ॥

ਜੇਕਰ ਮਨ ਦੇ ਹਠਿ=ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕਿਤੈ=ਕਿਤਨੇ ਉਪਾਇ=ਯਤਨ ਕਰੀਏ, ਪਰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਕਮਾਏ ਤਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੋਂ ਛੁਟੀਐ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ=ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇ=ਜਾ ਕੇ ਸੋਧਹੁ=ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੇ।

ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧੂ ਉਬਰੇ
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥੬॥

ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਗੁਰ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਾ=ਦਾ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਇ=ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਹਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਾ=ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਪਾਰਾਵਾਰੁ=ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਈ ਸੋਹਦੇ
ਜਿਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥੭॥

ਸੇਈ=ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਹਦੇ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕਰਤਾਰੁ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ=ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ
ਦੂਜਾ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਕੁ=ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ=ਦੂਸਰਾ ਅਉਰੁ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ
ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੮॥੨॥੧੯॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ=ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੂਰਬਲੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ (ਪਰਾ+ਪਤਿ) ਪਰਾ=ਉਤ ਕਰਿਸ਼ਟ ਪਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ..........।"

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-50)

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੜਕਸਾਰ ਜੋ ਆਈ ਤਾਂ ਦੂਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇ, ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਨ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਭ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਂ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾ ਬੜੀ ਰਸ ਭਰੀ ਸੁਰ ਸੀ ਤੇ ਬੜੀ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਸੱਦ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਬੜੀ ਮੱਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸਿੱਕ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਇਸ ਸੁਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਿੱਲਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਸਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰੇਤੇ ਦੀ ਟਿੱਬੀ ਤੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਇਹ ਕੋਈ ਗੌਣ ਸੀ, ਕੋਈ ਸੱਦ ਸੀ ਕਿ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਛੁਰੀ ਸੀ? ਇਹ ਰਾਗ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ? ਮੈਂ ਸੁਆਦ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਰਸ ਭਰੇ, ਨਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੂੰ ਕੰਬਣ, ਝਰਨਾਟ ਛਿੜੇ, ਨਾਲੇ ਵਿਰਾਗ ਭਰੇ ਫੇਰ ਸੁਆਦ ਆਵੇ। ਤੁਕਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੀਆਂ ਇਹ ਸਨ -

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਏਕ ਨ ਭਰੀਆ ਗੁਣ ਕਰਿ ਧੋਵਾ ॥ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਜਾਗੈ ਹਉ ਨਿਸਿ ਭਰਿ ਸੋਵਾ ॥ 1 ॥ ਇਉ ਕਿਉ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਹੋਵਾ ॥ ਸਹੁ ਜਾਗੈ ਹਉ ਨਿਸ ਭਰਿ ਸੋਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਸੇਜੈ ਆਵਾ ॥ ਆਗੈ ਸਹ ਭਾਵਾ ਕਿ ਨ ਭਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ਰੀ ਮਾਈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਚਾਖਿਆ ਮੇਰੀ ਤਿਸ ਨ ਬੁਝਾਨੀ ॥ ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਜਾਗਉ ਆਸ ਪਿਆਸੀ ॥ ਭਈਲੇ ਉਦਾਸੀ ਰਹਉ ਨਿਰਾਸੀ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਤਉ ਕਾਮਣਿ ਸੇਜੈ ਰਵੈ ਭਤਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਕੰਤੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਛੋਡਿ ਵਡਾਈ ਅਪਣੇ ਖਸਮ ਸਮਾਵੈ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੬ ॥ ਅੰਗ- ੩੫੭

ਮੈਂ ਏਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਤੇ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਏ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਇਹ ਸੁਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪੰਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਨੈਣ ਛਮਾਛਮ ਬਰਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਹਾੜੇ ਕੱਢ ਰਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰੋ ਰਹੀ ਸਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਿੱਕ ਬਿਹਬਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਲੰਮੇ ਪਤਲੇ ਬਿਰਧ ਪੁਰਖ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦਿਸੇ। ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਤਾ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਬੀ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਖਿੱਚ ਨਾ ਪਈ। ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੇ ਬਨਬਾਸੀ ਕੰਨਿਆਂ! ਇਸ ਬਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਆਇਆ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਉਹ ਬਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਛੇ ਕੁ ਬਰਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਾਫਰ ਨੂੰ ਚਿਤਰੇ ਕਿ ਚੀਤਲ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ? ਮੈਂ ਸਹਿਮ ਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਉਹੋ ਬਨ ਹੈ। ਫੇਰ 'ਵਾਹ' ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਟੁਰ ਪਏ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਠਹਿਰ ਜਾਓ ਕੁਛ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਠਹਿਰੇ ਅਰ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਟੁਰੀ ਗਏ। ਮੈਂ ਏਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਮਠ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਬੈਠਣ ਦੀ ਡੇਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਢੀ ਹੀ ਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਯਾਦ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਸੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਤਾਂਘ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਣ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ ਵਧੀਕ ਕੋਲ ਮਲੂਮ ਹੋਣ, ਵਧੀਕ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਮਲੂਮ ਹੋਣ ਤੇ ਆਮੁਹਾਰੀ ਇਕ ਸੁਗੰਧਿ ਸੁਗੰਧਿ ਆਵੇ ਫਿਰ ਇਹ ਜੀ ਕਰੇ ਕਿ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਵਾਂ ਤੇ ਉਹ ਆਖਣ ਕਾਕੀ! ਅਸੀਂ ਆ ਗਏ ਹਾਂ।

ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਬੰਦ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਤਾਰ ਵਗਦੀ ਰਹੀ। ਜਾਂ ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਘਰ ਨੂੰ ਟੁਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਰਧ ਮੈਂ ਫੇਰ ਡਿੱਠਾ, ਉਹ ਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਗੁਆਚੀ ਸ਼ੈ ਲੱਭੀ ਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਬਿਰਧ ਜੀ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ, ਜਲ ਅੰਨ ਛਕੋ ਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰੋ ਅਰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਟੋਲਦੇ ਹੋ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੀਏ? ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਹੰਝੂ ਕਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਬੇਬੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀ, ਬੇਬੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਰ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਾਂ ਮੈਂ ਘਰ ਆਈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਮਾਂ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਅੰਮੀਂ? ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਾਕੀ! ਮੈਂ ਬੀ ਵਹਿਮਣ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਕਲੇਜਾ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਉਦਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਬੀ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਏਸੇ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਰੋ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖ! ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੀ ਅੱਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਬਕ-ਤ੍ਰਬਕ ਤੱਕਦਿਆਂ ਹਨ। ਵੀਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਮੈਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਲ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ! ਤੂੰ ਦੱਸ ਖਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੋਂ ਆਉਣਗੇ? ਨਿਆਣਾ ਭੋਲਾ ਵੀਰ ਮੇਰੀ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਉਪਰ ਤੱਕਿਆ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਅੱਜ ਕੀਹ ਹੈ? ਮੈਂ ਸਵੇਰ ਦੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਜਲਹਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ, ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣੀ ਮਾਂ ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਨੈਣ ਕਿਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਾ ਬੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਆ-ਮੁਹਾਰੇ ਮੇਰਾ ਕਲੇਜਾ ਚੀਰ ਕੇ ਇਕ ਸੁਰ ਨਿਕਲੀ, ਮੈਂ ਰੋਈ ਅਰ ਇਸ ਦਰਦ ਨਾਲ ਗਾਂਵੀਂ ਕਿ ਮਹਿਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਸੀ ਰੋ ਪਏ -

ਨੈਣਾਂ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ ਪਿਆਰੇ।
ਤਾਂਘ ਕਰੇਂਦੇ ਹਾਰੇ।
ਸਿੱਕਾਂ ਸਿਕਦਿਆਂ ਆਹ ਦਿਨ ਆਏ,
ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੋੜ ਮੁਹਾੜੇ।
ਆ ਪਿਆਰੇ ਸਿਕ ਲਾਹ ਅਸਾਡੀ
ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇਹ ਦਿਦਾਰੇ।
ਭੁੱਲਾਂ ਮਾਰੇ ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਕੂਕਣ ਢੱਠੇ ਦੁਆਰੇ।

ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਂਞ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਅਰ ਸੁਖ ਸੀ। ਇਕ ਸੁਖ ਸੀ, ਇਸ ਸੁਖ ਵਿਚ ਯਾਦ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਠਾਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਐਸੀ ਤਾਂਘ ਉਠਦੀ ਸੀ ਕਿ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਛਮਾਂ-ਛਮ ਝੜੀ ਲੱਗ ਕੇ ਫੇਰ ਚੁੱਪ, ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਖ, ਵਧੀਕ ਠੰਢ ਤੇ ਰਸ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂਘ ਦਾ ਥਰਾਟਾ ਵੱਜਦਾ ਸੀ ਅਰ ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕੁਛ ਉਤਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ-ਟੱਪ ਡਿਗਦਾ ਸੀ। ਸੰਝ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਮੈਂ ਅੱਜ ਬਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਸਿਖਰ ਛੱਤ ਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਤੇ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਪੌਣ ਵਿਚ ਏਸੇ ਹਾਲ ਹੀ ਬੈਠ ਰਹੀ। ਰਾਤ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਿੰਨੀ ਰੈਣ ਤੇ ਤ੍ਰੇਲ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਪਵੇ। ਧੋਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਛਟਕੀ ਸਰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਨਾਲ ਠੰਢੀ ਰਾਤ ਉਸ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਏਸੇ ਸੁਖ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ, ਪਹਿਰ ਲੱਗੇ ਲੰਘਣ। ਕਦੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਝੋਕਾ, ਕਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ, ਕਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ, ਕਦੇ ਚਾਹ ਤੇ ਕਦੇ ਚਾਉ, ਕਦੇ ਰੋੜ੍ਹ, ਤਦੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਾਂ ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੇਠੋਂ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ - ਇਕ ਫਕੀਰ ਆਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਆਖਦਾ ਹੈ, ਖਬਰ ਦਿਓ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅੰਮੀਂ ਇਹ ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਭੱਜੀ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਉਠ ਕਾਕੀ! ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਠ ਨਾ ਸਕੀ, ਪੁਛਿਆ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਹੇਠ ਖੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਸੁ ਕਿ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਚੱਲ ਆਪ ਟੁਰ ਕੇ ਲਿਆਈਏ। ਮੈਂ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਅੰਮੀਏਂ! ਕੋਈ ਕੰਗਲਾ ਮਖੌਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਕੋਈ ਛਲੀਆ ਸਾਨੂੰ ਛਲਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਬੀ ਕਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ? ਅੰਮੀਏਂ! ਉਹ ਬੂਹੇ ਤੇ ਕਦ ਅਟਕਦੇ ਹਨ? ਜੋ ਕਲੇਜੇ ਚੀਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਬਾਨ ਕੀ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਧੂਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਆਪੇ ਮੇਰੇ ਕਦਮ ਬੇਵਸੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਉਠ ਨੱਸੇ। ਪਿਆਰਾ ਤਾਂ ਚੁੰਬਕ ਵਾਂਗੂੰ ਧੂਹੇਗਾ। ਮਾਂ ਹਰਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ, ਕਾਕੀ ਟਪਲਾ ਨਾ

ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ ਪੁੱਛ ਭੇਜਸੁ ਕਿ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਟਹਿਲਣ ਗਈ ਤੇ ਖਬਰ ਲਿਆਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੁ ਕਿ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਜੇ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡਿਊਢੀ ਵਿਚ ਬੈਠੋ, ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਉਡੀਕਣ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਅਸਾਂ ਰੋਟੀ ਭੇਜੀ ਉਸ ਖਾ ਲਈ, ਅਸਾਂ ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਘੱਲੀਆਂ ਉਸ ਲੈ ਲਈਆਂ, ਫੇਰ ਅਸਾਂ ਕਿਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਕੱਲ ਆਉਣਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮਾਂ ਵੀ ਹੱਸ ਪਾਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੱਚੀਏ! ਤੇਰੀ ਖਿੱਚ ਦੀ ਤਾਰ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਘੜੀ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਛਲੀਏ ਨੂੰ ਕੈਦ ਪਾ ਦਿਆਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਖਦੀ ਸਾਂ, ਦੋਸ਼ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਣਡਿੱਠੀ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਖੌਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕੌਣ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਾਧਣ ਦੇ ਹੀਲੇ ਬਹਾਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਦੁਪਹਿਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਏ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਏ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਰਮਤਾ ਸਾਧ ਸੀ, ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਟਹਿਲਣ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਛਲ ਖੇਡਿਆ ਸੂ। ਜਿਸ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸੂੰਹ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਹੁਣ ਉਹ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਅੰਮੀ ਮੇਰੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਵਹਿਮਣ ਕੁੜੀਏ! ਤੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਂਗੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਹੁਣ ਚੀਕਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆ ਅਰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੋਰ ਭੜਕ ਉੱਠੀ। ਉਸ ਠੱਗ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛੁਡਾ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ, ਲੱਗੀਆਂ ਉਡੀਕਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ! ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵਿਰਾਗੀ ਬੈਠੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਾਰਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਾ ਸੂਰਜ ਲੱਗਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਨ ਨੂੰ ਗਈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਡਿੱਠੇ ਜੋ ਇਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਗਾਉਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਰ ਜੋ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਸੋ ਇਹ ਸੀ –

ਮਨਹੁ ਨ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਅਹਿਨਿਸਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ਜਿਉ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਤਿਵੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲਕੁਟੀ ਟੋਹਣੀ ॥ ਰਹਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ ਨ ਮੋਹੈ ਮੋਹਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਨਾਲਿ ਗੁਰਿ ਦੇਖਾਲਿਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਭਾਲਿ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ੨ ॥ ਸੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਰਜਾਇ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭੰਜਨਾ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮਤ ਹੀ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਮਰਣਾ ਆਇ ਕੈ ॥ ਜਨਮੁ ਮਰਣੁ ਪਰਵਾਣੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਕੈ ॥ ੪ ॥ ਹਉ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਵਹਿ ਤੁਧ ਹੀ ਸਾਜਿਆ ॥ ਆਪੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ॥ ੫ ॥ ਦੇਹੀ ਭਸਮ ਰੁਲਾਇ ਨ ਜਾਪੀ ਕਹ ਗਇਆ ॥ ਆਪੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ਸੋ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭਇਆ ॥ ੬ ॥ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਦੂਰਿ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਤੂ ਹੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਿ ਹਦੂਰਿ ਅੰਤਰਿ ਭੀ ਤੂ ਹੈ ॥ ੭ ॥ ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਦੇਇ ॥ ਅੰਗ- ੭੫੩

ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸਾਂ ਬੈਠ ਗਈ। ਇਹ ਗਾਉਣਾ ਬੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਿੱਲ ਨਾ ਸਕੀ। ਤਦੇ ਹਿੱਲੀ ਜਾਂ ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਮਨੁੱਖ, ਜੋ ਡਾਢੇ ਠੰਢੇ ਤੇ ਸੁਖ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਆਏ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕੀ! ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਰਿਖੀ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈਂ ਅਰ ਇਸ ਬਨ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਦੀ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਧਣੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਭਲਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਏਥੇ ਆਏ ਹਨ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਨਹੀਂ।

ਭਲਾ ਕੀਹ ਇਹ ਓਹੋ ਬਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਛੇ ਬਰਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਕ ਪਰਦੇਸੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ ਭੁਲੇਵੇਂ ਵਿਚ ਮਾਰ ਬੈਠੀ ਸੀ?

ਮੈਂ ਕੰਬੀ, ਨੈਣ ਭਰ ਆਏ, ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਉਛਲਦੇ ਕਲੇਜੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 55 'ਤੇ)

ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ॥ ਅੰਗ - ੫੯੭

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਸੋਰਠ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ 'ਰਹਾਉ' ਦੀ ਤੁਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥
ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਗੁਪਤੋ ਵਰਤੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੫੯੭

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵੀ, ਬਾਹਰ ਵੀ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ, ਧਰਤੀਆਂ ਵਿਚ, ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਪੁਲਾੜਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ। 'ਗੁਪਤੋ ਵਰਤੇ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਵੀ। ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਗੁਪਤ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ' ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ -

ਪਹਿਲਾ - ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ।

ਦੂਜਾ - ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ - ਇਸ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਢੰਗ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਰਬ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਰਹੱਸ ਕੀ ਹੈ? ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਾਣੀ 'ਮੂਲਮੰਤਰ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਵੀ। ਪਉੜੀ ਇਕ ਅਤੇ ਦੋ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ 'ਚ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ' 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ' 'ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ' ਵਾਕੰਸ਼ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ '16' ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ 'ਕਵਾਉ' ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇਕ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਇਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਪਸਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਦਰਿਆ ਵਹਿ ਤੁਰੇ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਅੰਗ - ੩

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਉਤਪਤੀ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਗ 1003 ਉਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ 'ਹੁਕਮ' ਜਾਂ ਇਕ 'ਕਵਾਉ' ਤੋਂ ਹੀ ਤਿੰਨੇ ਭਵਣ, ਧਰਤੀਆਂ, ਪਾਣੀ, ਜੰਗਲ, ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ, ਖੰਡ, ਦੀਪ, ਲੋਕ, ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ -

ਓਅੰਕਾਰਿ ਉਤਪਾਤੀ ॥ ਕੀਆ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤੀ ॥
ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਾਣੀ ॥ ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ॥
ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ ॥ ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥

ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਬੂਝਹੁ ਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਸੂਝੈ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਕੀਆ ਪਸਾਰਾ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਅਵਤਾਰਾ ॥
ਹਉਮੈ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ਮਨੁ ਟਿਕਣੁ ਨ ਪਾਵੈ ਰਾਈ ॥
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
ਅੰਗ- ੧੦੦੩

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਦੀ ਤੱਤਾਂ ਰਜੋ, ਤਮੋ ਅਤੇ ਸਤੋ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ, ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹਉਮੈ ਵਸ ਹੀ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਵਾਗੌਣ ਦੇ ਇਸ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੱਢ ਸਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਾਧਨ ਪੱਖ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ਵ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨਾਦੀ ਤੱਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, 'ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ' ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਨਾ ਧਰਤੀ ਸੀ, ਨਾ ਆਕਾਸ਼, ਨਾ ਦਿਨ, ਨਾ ਰਾਤ, ਨਾ ਚੰਦ, ਨਾ ਸੂਰਜ, ਨਾ ਖਾਣੀਆਂ, ਨਾ ਬਾਣੀਆਂ, ਨਾ ਪਉਣ, ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਜਨਮ, ਨਾ ਮਰਨ, ਨਾ ਖੰਡ, ਨਾ ਪਾਤਾਲ, ਨਾ ਸਾਗਰ, ਨਾ ਨਦੀਆਂ, ਨਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ -

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ॥
ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥
ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥
ਖਾਣੀ ਨ ਬਾਣੀ ਪਉਣ ਨ ਪਾਣੀ ॥
ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥
ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਸਪਤ ਨਹੀ ਸਾਗਰ
ਨਦੀ ਨ ਨੀਰੁ ਵਹਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੫

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 13 ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਕੇ ਅੰਕ 14, 15 ਵਿਚ 'ਹੁਕਮਿ' ਰਾਹੀਂ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ 'ਗੁਪਤ ਰੂਪ' ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਦਰਅਸਲ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਪਿੰਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥
ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਆਡਾਣੁ ਰਹਾਇਆ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਉਪਾਏ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਦਾ ॥
ਵਿਰਲੇ ਕਉ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਸਬਾਇਆ ॥
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਅਰੰਭੇ
ਗੁਪਤਹੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੬

ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਚਨਾ ਦੇ ਰਹੱਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ' ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਬਿਸਮਾਦੀ ਬਿਸਮ ਭਏ ਗੁਣ ਗਾਇਦਾ॥
ਅੰਗ - ੧੦੩੬

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੫

ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਆਪਿ ਕੀਨੋ ਆਪਨ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਸਭੁ ਕਛੁ ਉਸ ਕਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥
ਉਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਹਹੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥
ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਏਕੈ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੯

ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਗੁਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹਸਤੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੦

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੨

ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਸ ਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਵਰਤਾਰਾ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਦੇ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਕਾਰਨ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ -

ਆਪਿ ਕਥੈ ਆਪਿ ਸੁਨਨੈਹਾਰੁ ॥
ਆਪਹਿ ਏਕੁ ਆਪਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ॥
ਆਪਨੈ ਭਾਣੈ ਲਏ ਸਮਾਏ ॥
ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥
ਆਪਨ ਸੂਤਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੨

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ-ਓਥੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਦੇ ਧਾਗੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮ-ਜਲ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਸ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਨਾਰਾਇਣ
ਸਗਲ ਘਟਾ ਮਹਿ ਤਾਗਾ॥
ਨਾਮ ਉਦਕੁ ਪੀਵਤ ਜਨ ਨਾਨਕ
ਤਿਆਗੇ ਸਭਿ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੨
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੭੭

ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ
ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੪੩੮

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਸਬੰਧੀ ਕਠੋ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨਮੋਲ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਰਚਨਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਨਮੋਲ ਵਸਤੂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਕੀਮਤ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਤਾਂ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਲੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਥੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਉਜਾੜ, ਬੀਆਬਾਨ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਭਾਲ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਹੀਂ, ਇਹ ਥਾਂ ਵੀ ਲੱਭਣੀ ਔਖੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਦੇਵਤਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਾ ਦਸ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਉਠਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਥਾਂ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿਓ। ਏਥੋਂ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਉਸ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਭਾਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਥੱਕ ਹਾਰ ਕੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਸੱਚ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਨਾਮ, ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਜੋਤਿ ਹਰੇਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਲੱਕੜ ਵਿਚ ਅੱਗ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਫ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅਕਸ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥
ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥

(ਪੰਨਾ 51 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰਹਾਉ ॥
ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ
ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥
ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥
ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ
ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ
ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥ *ਅੰਗ- ੬੮੪*

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਕਾਹੀ' ਕਾਰਨ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ' ਨਾ ਦਿਸ ਆਉਣ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਕਾਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਦੀਵੇ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਮਨ ਮੰਦਰ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਅਨੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਕਰਕੇ ਆਪਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣਾ ਐਸਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਦਸਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੋ ਦੀਪਾ ॥
ਬਿਨਸਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਤਿਹ ਮੰਦਰਿ
ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਜਉ ਪੇਖਿਓ
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਵਡਿਆਈ ॥
ਮਗਨ ਭਏ ਊਹਾ ਸੰਗਿ ਮਾਤੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਲਪਟਾਈ ॥
ਆਲ ਜਾਲ ਨਹੀ ਕਛੂ ਜੰਜਾਰਾ ਅਹੰਬੁਧਿ ਨਹੀ ਭੋਰਾ ॥
ਊਚਨ ਊਚਾ ਬੀਚੁ ਨ ਖੀਚਾ ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੋਰਾ ॥ ੨ ॥
ਏਕੰਕਾਰੁ ਏਕੁ ਪਾਸਾਰਾ ਏਕੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ॥
ਏਕੁ ਬਿਸਥੀਰਨੁ ਏਕੁ ਸੰਪੂਰਨੁ ਏਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ ਸੂਚਾ ॥
ਅੰਤ ਨ ਅੰਤਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤਾ
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਊਚੋ ਊਚਾ ॥ *ਅੰਗ- ੮੨੧*

ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ***'ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ'*** ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰੋ ਕੀਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਹੋਰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰ ਗਏ, ਮੈਂ ਮੱਠ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਪਿਛਲੀ ਯਾਦ ਨੇ ਅੱਜ ਬੜਾ ਰੁਆਇਆ। ਇਹ ਬੀ ਸਮਝ ਨਾ ਪਵੇ ਕਿ ਏਹ ਤ੍ਰੈ ਆਦਮੀ ਕੀਹ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ, ਕੌਣ ਸਨ ਅਰ ਕੀਹ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਸਨ? ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਕਿਤੋਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ -

ਆਵਹੁ ਸਜਣਾ ਹਉ ਦੇਖਾ ਦਰਸਨੁ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ॥
ਘਰਿ ਆਪਨੜੈ ਖੜੀ ਤਕਾ ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ- ੭੬੪

ਮੈਂ ਅੱਜ ਘਰ ਜਾਣਾ ਬੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਸਾਂ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਡੋਲੀ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਮਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਢੂੰਡਦੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ ਕੁਛ ਮਨੁੱਖ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਨ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਡੇਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ, ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਲੁਕ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਘਰ ਗਈ ਤੇ ਤਾਂਘਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਰੰਗ ਫੜ ਲਿਆ। ਨਵੇਂ ਮਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਮੈਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਤਾਂਘਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂ। ਰਾਤ ਅ ਸੀਂ ਤ੍ਰੈਏ ਜਣੇ ਏਹ ਤੁਕਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ। ਤੜਕਸਾਰ ਮੈਂ ਮੱਠ ਨੂੰ ਆਈ, ਮੇਰੀ ਅੰਮੀਂ ਜੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਬੀ ਨਾਲ ਆਏ ਜੋ ਉਹ ਬਨ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਆਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਗੌਣ ਸੁਣਨ। ਅੱਗੇ ਮੇਰੇ ਮੱਠ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਪਰੇ ਵਾਰ ਚਾਰ ਮਨੁੱਖ ਖੜ੍ਹੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ ਅਰ ਏਹ ਗਇਉਂ ਰਹੇ ਸਨ -

ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥ ਸਾਚੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸੁ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਘਰ ਮੰਦਰ ਸੋਹਾਏ ॥ ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥ ਅੰਗ- ੭੬੪

'ਚਲਦਾ..........।'

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜਨੋ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਸਬਸਕਰਾਇਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਨੈਟਵਰਕ

ਚੈਨਲ ਨੰਬਰ - 202 ਪੰਜਾਬ ਪਲੱਸ ਰਾਹੀਂ

ਸਮਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ - ਸਵੇਰੇ

4.45 ਤੋਂ 6.45 ਤੱਕ (2 ਘੰਟੇ)

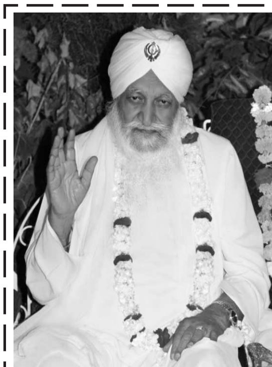

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 26 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 7.00 ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਪੋਖਿ ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

A/C No. 12861100000008, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

Within India

Subscription Period	By Registry Post/Cheque
1 Year	Rs. 300/320
3 Year	Rs. 750/770
5 Year	Rs. 1200/1220
Life (20 Year)	Rs 3000/3020

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

A/C No. 12861100000005, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

PURSUANT OF GOVT. OF INDIA FCRA GUIDELINES REGARDING DONATIONS FROM ABROAD

It is for your kind information that Bank Account No. 0779000100179603 earlier opened in Punjab National Bank, Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901 for receiving donation from foreign countries has been changed with immediate effect. Now, FCRA Saving Bank Account for this purpose has been opened in State Bank of India as per instructions of Govt. of India. Particulars of the New Account are given below for online transfer of donation amount:

Name of Account – Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust
Account No. – 40227222757, Bank - State Bank of India
Branch - New Delhi Main Branch, 11 Sansad Marg, New Delhi-110001
Swift Code - SBININBB104, IFSC Code - SBIN0000691, Branch Code – 00691,
Purpose Code - P1303 (Donations to religious and Charitable Institutions in India)

You are requested that forthwith all donations amounts should be sent to the Trust only through one of the following banks specified by Govt. of India:

LIST OF CORRESPONDENT BANKS

Australia

1. Commonwealth Bank Of Australia CTBAAU2S
2. Australia And NewZealand Banking Group Ltd ANZBAU3M
3. National Australia Bank Ltd NATAAU33
4. Westpack Banking Corporation WPACAU2F

Canada

1. SBI Canada Bank SBINCATX
2. Canadian Imperial Bank Of Commerce CIBCCATT
3. Bank Of Montreal BOFMCAM2
4. Royal Bank Of Canada ROYCCAT2
5. The Toronto Dominion Bank TDOMCATT
6. The Bank Of Nova Scotia (SCOTIA BANK) NOSCCATT

Germany

1. Commerze bank AGCOBADEFF
2. DZ Bank AG Deutsche Zentral-Genos GENODEFF
3. Uni Credit Bank AGHYVEDEMM
4. Bayerische Landes bank BYLADEMM
5. Landes bank Baden Wurttemberg SOLADEST
6. Norddeutsche Landes bank Girozen trale NOLADE2H
7. Deutsche Bank AGDEUTDEFF
8. HSBCT rinkaus & Burkhadt AGTUBDDEDD

Italy

1. Credit AgricoleI talia SpACRPPIT2P
2. Intesa Sanpaolo Sp ABCITITMM
3. Unicredit SPAUNCRITMM
4. Banca Popolaredi Sondrio Societa Cooperativa perAzioni POSOIT22
5. BPERB anca Sp ABPMOIT22

United Kingdom

1. Standard Chartered Bank SCBLGB2L
2. Couttsand Company COUTGB22
3. National Westminster Bank Plc (NatWestBank) NWBKGB2L
4. Royal Bank of Scotland Plc RBOSGB2L
5. Barclays Bank PlcBARCGB22
6. HSBC Bank Plc MIDLGB22
7. Lloyds Bank PlcLOYDGB2L
8. State Bank of India (UK)Ltd.SBOIGB2L

United States

1. Fifth Third Bank FTBCUS3C
2. HSBC Bank USA National Association MRMDUS33
3. Deutsche Bank Trust Company Americas BKTRUS33
4. Wells Fargo Bank National Association WFBIUS6S
5. Silicon Valley Bank SVBKUS6S
6. State Bank of India (California) SBCAUS6L
7. The Bank of New York Mellon IRVTUS3N
8. PNC Bank National Association PNCCUS33
9. BOKF National Association BAOKUS44
10. MUFG Union Bank National Association BOFCUS33
11. Bank of America National Association BOFAUS3N
12. Key bank National Association KEYBUS33
13. US Bank National Association USBKUS44
14. Citi bank NACITIUS33
15. JP Morgan Chase Bank National Association CHASUS33
16. The Northern Trust Company CNORUS44

In case you want to send donations by cheque, please send it to the Trust along with Donor's ID Proof & Address Proof at the address : Gurdwara Isher Parkash, Ratwara Sahib, (Near New Chandigarh), P.O Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901, Punjab (India)

For any query, please contact Mobile No. 98889-10777. Email id : gurmukh4124@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1.	ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2.	ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3.	ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4.	ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5.	ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6.	ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7.	ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9.	ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10.	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12.	ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13.	ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14.	ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15.	ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16.	ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17.	ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18.	ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19.	ਵੈਸਾਖੀ	40/-	10/-
20.	ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1		90/-
22.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23.	ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/	
24.	ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25.	ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26.	ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
27.	ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28.	ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29.	ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30.	ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31.	ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32.	'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33.	'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34.	ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35.	ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36.	ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38.	ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41.	ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42.	ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43.	ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44.	ਮੰਞ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45.	ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46.	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47.	ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48.	ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
51.	ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	

	English Version	Price
1.	Baisakhi (ਬੈਸਾਖੀ)	5/-
2.	How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	70/-
3.	Discourses on the Beyond - 1(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 1)	50/-
4.	Discourses on the Beyond - 2(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 2)	50/-
5.	Discourses on the Beyond - 3(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 3)	50/-
6.	Discourses on the Beyond - 4(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 4)	60/-
7.	Discourses on the Beyond - 5(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 5)	60/-
8.	The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9.	The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10.	Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹਿ ਕੈ)	70/-
11.	How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12.	How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13.	How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14.	The Dawn of Khalsa Ideals	10/-
15.	A Glimpse of His Holiness - Baba ji	5/-
16.	Divine Word Contemplation Path (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17.	The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18.	Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - **S/B A/C No. 12861100000008**
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

Our Address: Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib, (Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

Discourses on the Beyond (Part - 7)
Chapter - 6
They come near the Lord, but disclose not their secret to anyone
(Sri 108 Sant Ishar Singh Ji Maharaj Rara Sahib)

Author By : Sant Waryam Singh Ji
Founder V.G.R.M.C.T. Ratwara Sahib
Translated By : Prof. Beant Singh

(Continued from P. 66, issue Nov. 2023)

One of the group was Bhai Kuldip Singh who after retirement, had become a property dealer. His wife had prepared a bed-sheet for Sant Maharaj Ji, which she wanted to be spread under Sant Maharaj Ji. By the time, from Reru Sahib we reached Doraha, it had become dark, but the light of the moon clearly showed us the way. At Doraha, I made them drink milk to their heart's fill, because I thought that, being tired, they would not be able to bear further fatigue. Finally, when we reached Rara Sahib, it was already time for Sant Maharaj Ji to reach the congregation. He was very punctual in going to the congregation. I said, "Friends! we are late. It is time for Sant Maharaj Ji to go to the congregation. He is always very punctual." But I believed that he was waiting for us. Parking the bicycles, as we reached *'Bhora Sahib'* (underground room), the *Sewadar* (attendant) opened the door. It was already 9 p.m. He said, "Sant Maharaj Ji is waiting for you." On hearing this, all were surprised. He said, "Just wait". He took us to the bathroom where a trough of fresh water was waiting. Hardly had we removed our trousers, when buckets full of hot water arrived. Simultaneously mustard oil also came. "Wash your hands and feet and come in." We had just finished with washing when a bucket of hot milk arrived. We were surprised thinking that we were humble persons. Knowing our hidden thoughts, Sant Maharaj Ji had made arrangements in advance. We went into *Bhora Sahib'*, and paid obeisance to Sant Maharaj Ji. He at once started speaking. All our questions were answered. All looked at one another. Sant Maharaj Ji said, "Today, I am late for the congregation. If you have any question, you may ask." At that moment, I took out from my pocket the piece of paper on which I had written the questions. When I was going to read, Sant Maharaj Ji took the paper from my hand. After reading it, he said, "I have already answered these questions." In the meantime, pointing towards Joginder Singh, he said, "Joginder Singh!" Joginder Singh at once took out the bed sheet from his bag. Sant Maharaj Ji got up from his bed and said, "Spread this sheet on our bed." All the devotees belonged to different sects. They included those also who were harsh critics of Sant Ji also. Bowing their heads, they said, "Revered sir! we have taken much of your time. Kindly pardon us. We have to depart early in the morning. Kindly grant us your permission also." In the meantime, an attendant came. Sant Maharaj Ji said, "These are office people. They live in Chandigarh. They are very delicate and ease-loving. Give them both mattresses and quilts. Have you made the arrangements for them?" The attendant said, "As per your directions, we have spread paddy straw in the room over which have been spread mattresses. Quilts have been placed on each bed." We were told the

number of the room. Sant Maharaj Ji left the room to address the congregation. We were all feeling surprised that a holy man of such an exalted state was so unassuming and was conducting himself quietly.

Similarly, there are many such incidents in the life of Sant Maharaj Ji. He often said, "This body's life is 70 years", and at the same time he would add: "Brothers! the ways of God are known to God alone." Saying this he would again put us in delusion. When he was to give up this mortal body, he was going to England. I went to see him. I submitted, "Revered sir! our congregation have recited one crore *'Mool mantra'* (Initiatory chant of Jap Ji Sahib). Kindly tell them how to meditate on the Name Divine." At this Sant Maharaj Ji said, "Bring them to Hapur." "But the date of his visit to Hapur was not fixed – whether it was 17th or 18th of instant", the attendant who carried the water vessel, said. No decision could be made. When, after paying respects, I was coming out, he called me and said, "You tell them the method of practising Divine Name meditation." I replied, "True Sovereign! how can a poor and humble man like me tell the method of reciting the Name, because, first, all the sins of the practitioner have to be removed, and then is he told the method, whether it is successful and fruitful, or not is the task of exalted holy men like you. I am as yet very small and humble on the path of spirituality." At that moment, Sant Maharaj Ji became serious and said, "We can make one arrangement. Give me your body. Then I will do whatever needs to be done." On hearing this, I could not comprehend anything. I said only this much: "Revered sir! my body already belongs to you. My body, mind and wealth are yours. I am working in the body only as a trustee. "At this, Sant Maharaj Ji said, "Then there is no problem. It is my job – what I do or don't do." I did not understand the earnestness and significance of these words why Sant Maharaj Ji had made such an utterance. But when he passed away in England, one year I spent weeping and sighing. All my Divine knowledge and understanding vanished. I was finding it difficult to bear physical separation. But as time passed, I came to the opinion that his body had no doubt disappeared but it is he who is to do the task himself. Sant Maharaj Ji knew it very well that he was to abandon his physical frame on reaching England, that is, he was going to pass away. Giani Mohan Singh Ji 'Azad' has described it in detail. So, only one thing ought to be said that though he knew everything, he kept it hidden. Sometimes, he made such utterances also: 'Today's so-called holy men advertise their spiritual earnings like common harlots. Making a mustard-seed achievement, they describe it as a quintal." Then, he also used to observed: "Earlier holy men after making a quintal of spiritual achievement revealed only a mustard-seed of it." Although he was entirely absorbed in God and was indistinct from Him, he did not reveal it. It is his greatness that shows us the path to men like us. The miracles that happened in his life manifest the following edict –

'The men of patience abide in patience. This wise they burn their body's ego.
They come near the Lord, but disclose not their secret to anyone.' P. 1389

ਸਬਰ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਰੀ ਤਨੁ ਏਵੈ ਜਾਲੇਨਿ॥
ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ॥

The Martyrdom of Sahibzadas Ajit Singh Jujhar Singh

The Birth of Khalsa - On Baisakhi Day in 1699 Guru Gobind Singh Ji, the tenth Guru, initiated the Sikh community into the new order - the Khalsa - at Anandpur Sahib, the city of Divine Bliss.

A vast congregation of devotees had come from far and near. As the Asa di Var Kirtan concluded, Guru Gobind Singh went aside on a specially raised platform and unsheathed his sword and said in a thundering voice, "Is any one ready to sacrifice his head to protect his faith?". There was a stunned silence for sometime. The Guru repeated his challenge. One Daya Ram, a Khatri from Lahore stood up and offered his head. The Guru took him aside inside a tent. He returned after some time and again asked for another head. A Jat of Delhi, Dharam Das, got up. The third brave Sikh was a cook from Puri, Himmat Rai. A washerman Mohkam Chand from Saurashtra and a barber, Sahib Chand from Andhra also volunteered themselves. Guru Gobind Singh later returned with all those five devotees, dressed in new blue dresses. They were presented to the congregation by the Guru who called them 'My Five Beloveds'.

The Guru baptised them all in one common utensil and wiped out the distinction of caste and creed amongst them. They were named as Bhai Daya Singh, Bhai Dharam Singh, Bhai Himmat Singh, Bhai Mohkam Singh and Bhai Sahib Singh. Thereafter the Guru himself expressed the desire to be baptised by these Five Beloveds. Therefore, we call Guru Gobind Singh, *Ape Gur Chela*, Master and disciple, all in one.

The tradition of baptism blazed a new trail. The Guru's young sons and thousands of devotees were baptised. Each one of them adopted the five emblems of a true Sikh - Kes (hair), Kirpan (sword), Kara (steel bracelet), Kachha (underwear), Kirpan (word). The five K's remind each Sikh that he belongs to God (Waheguru) who is the Protector. Now named by their Guru as Singh (lion), he will fear none and fight tyranny and injustice with all his might.

The two sons of Guru Gobind Singh, Sahibzada Ajit Singh and Sahibzada Jujhar Singh, were also initiated into holy order. Every evening they would gather their friends and form two battalions. They would fight mock battles with swords and arrows. Guru Gobind Singh occasionally watched with pride his sons at such military exercises. The moghul officials looked upon the setting up of the Khalsa Panth by Guru Gobind Singh with disfavour. The Sikhs addressed him as "Sache Patshah" - the True Lord. How could the Moghul Emperor Aurangzeb tolerate that in his kingdom any one else should have the right to this title? He thought that he was the supreme ruler. He commanded his generals to put a check on the ever-increasing following of Guru Gobind Singh.

Anandpur Sahib attacked - **Under the orders of Aurangzeb Nawab Dilawar Khan and his son Rustam Khan were specially chosen for a massive attack on Anandpur Fort. Rustam**

Khan chose a winter night in November 1695 for an all-out attack when there would be less water flowing into the river so that his soldiers could go across to the fort easily.

He thought the tired Sikh soldiers would be fast asleep. The Guru's alert Pathan guard, Alam heard the footsteps of the galloping horses. In a few moments the Sikhs soldiers were in position. The arrows started flying all over. As the arrows and bullets hit the Moghul soldiers standing in the river water, they cried in anguish "Save us, O God!" and fled.

This was the first battle of Anandpur. Three other wars followed between 1700-1714 A.D. They used all the strategy to dislodge them from Anandpur. All their efforts, however, proved fruitless. The Moghul forces lost many of their Generals.

Bhai Bachitter Singh encounters drunk elephant - Once they sent a drunk elephant to force open the door of the Anandpur Fort. Guru Gobind Singh blessed Bhai Bachitter Singh, son of Bhai Mani Singh. With his *Nagni* he hit the elephant with a forceful shot. The wounded elephant ran amuck trampling scores of Moghuls under his feet, before he died writhing in pain.

The final battle of Anandpur Sahib - The fierest battle of Anandpur Sahib was fought in 1704 which continued for a month. The Moghul armies had a trying time in the heat of summer followed by monsoon. They wanted to wriggle out of the war without losing face. They sent two emissaries - a *Maulvi* and a *Brahmin*, who swore by the Koran and the Geeta that if the Guru agreed to leave the fort, he would be allowed to go unharmed. The Guru knew this was a ruse. He decided to put their word to a trial. He got a few cart loaded with rags, bones and skeletons and had the material covered with silk and velvet cloth.

No sooner had these cart loads travelled a short distance from the fort, there was a sudden attack by the Moghul soldiers. They were, however, dumb-founded to see the contents. The Guru had scored over them. After a few days, the Moghuls apologized and sent to the Guru a copy of their holy book, the Koran signed by Aurangzeb, alongwith his letter, promising a safe exit, if the Guru left the fort. Guru Ji's Sikhs pleaded with him to accept Aurangzeb's assurances. On their repeated request, Guru Gobind Singh Ji agreed to leave the fort, just after midnight.

Guru Gobind Singh leaves Anandpur Sahib - On the 20th December, 1704, when the winter was at its peak, Guru Gobind Singh departed from Anandpur Fort along with Mata Gujri, his four sons and the five beloveds. The other Sikh soldiers followed in small bands. As they all reached the bank of the Sirsa river, they had their usual morning prayer and *Asa di Var* at dawn. Thereafter they crossed the river.

Gurur Ji's younger sons get separated - The two younger sons of the Guru, Sahibzada Zorawar Singh and Sahibzada Fateh Singh, got separated from their father on the banks of river Sirsa. In the company of Guruji's revered old mother mata Gujri Ji, they walked across hilly roads, for an unknown destination. Their grand mother related to them stories and episodes of Guru Nanak and other Sikh Gurus. They recited their holy psalms. They were feeling quite brave and fearless. Guruji's old domestic servant Gangu came to know that the younger Sahibzadas were seen going, along with their grand mother. He followed them and soon overtook them. He requested Mata Gujri Ji to go with him, to his village Khera, which was near about. He assured them that they would be quite safe there and the Moghul authorities would never be able to locate them. Mata Ji agreed to do so and proceeded, along with

Gangu, to his village Khera.

When the Moghul soldiers woke up in the morning they discovered that Guru Gobind Singh and his companions had left. They roused their companions from their sleep and rushed after them on horses. The Guru had already crossed Sirsa river. Some of his companions were still on the river bank. As the Moghul soldiers pounced upon them, a fierce battle started. In the darkness the Moghuls could not distinguish between friends and foes and killed some of their own men in utter confusion. The valiant Sikhs stemmed the tide of the advancing Moghul forces. They gave them a stiff fight.

Supreme sacrifice of Bhai Ude Singh & Bhai Jiwan Singh - Bhai Ude Singh held the Moghuls at bay single-handed. Scores of them were beheaded by the fearless warrior before he became a martyr on the battlefield.

Sahibzada Ajit Singh was about to cross the river when the Moghuls closed in on him. Bhai Jiwan Singh came to his rescue on his charger. He rushed at the Moghuls with his spear. Under the impact of his fierce onslaught the Moghul soldiers ran helter skelter. Baba Ajit Singh shipped his horse, swiftly crossed the river with a lightning speed and was soon beyond their reach. Bhai Jiwan Singh checked the onward march of the Moghuls for quite some time. A number of them fell down dead as his spear pierced their chests. They were no match for his fighting spirit. He displayed a unique spirit of matchless bravado, inspite of the heavy odds against him. Ultimately, however, he also joined the company of the illustrious martyr Bhai Ude Singh.

A memorial stands to this day as a tribute to the valiant deeds of the brave Sikh army and to the martyrdom of Bhai Ude Singh and Bhai Jiwan Singh. Devotees come in large numbers to pay their homage to their sacred memory at this place.

The Moghuls lost the battle and returned to their camp completely exhausted. Guru Gobind Singh had been watching from a distance the valuour and the fighting spirit displayed by his brave Sikhs.

Brick Klin at Ropar cools down - After crossing Sirsa river, Guru Gobind Singh, along with Sahibzada Jujhar Singh and a few Sikhs, proceeded further. Sahibzada Ajit Singh also joined them after some time. They headed towards the town of Ropar. The residents hesitated to offer them any place. They pointed towards a nearby brick kiln. Guru Ji and his soldiers rode to the kiln. When Guru Ji's horse stepped on the burning hot brick kiln, at once it cooled down. The workers got worried. They lifted one of the bricks to examine. They were taken aback. The brick was quite firm and fully made. They fell at Guru Ji's feet and prayed for his blessings. A beautiful Gurdwara 'Bhatha Sahib' stands on this spot as a monument to the miraculous act of Guru Gobind Singh's horse.

Guru Ji at Ropar - Guru Gobind Singh Ji, Sahibzada Ajit Singh and Sahibjada Jujhar Singh, along with forty brave Sikhs, arrived near Ropar by the evening. They set up their camp in an open and vast uncultivated piece of land. The Sikh soldiers put up tents in no time. The place looked like a small army cantonment. A Pathan of Kotla Nihang Singh, who was a great devotee of the Guru, took up the duty of the guard at the Camp. This well-built stalwart Pathan looked a real imposing figure.

Guru Ji at Chamkaur di Garhi - After the day's ferocious and exhausting engagements with the Moghul forces, the brave Sikh soldiers fell asleep for a restful night after they had said their evening prayers. The next morning Chaudhri Budhi Chand, a

zamindar of the town, who was a dedicated devotee of Guru Gobind Singh rushed to the camp and appeared before Guru Ji, paid his respects and very humbly requested Guru Ji to shift his forces to his house which was build like a fortress. This would provide them with adequate defence against the onslaught of Moghul armies who were in pursuit of Guru Ji. Guru Ji was pleased to hear Chaudhri Budhi Chand's proposal and directed his soldiers to shift their camp to Chaudhri Budhi Chand's fortress, called Chamkaur di Garhi. The arms and weapons, as also the other equipment, was loaded on the horses. It was transported to the fortress very quickly. Everything was arranged at the proper place. Under the direct command of their Lord and Master Guru Gobind Singh, they were ready for the battlefield.

Nawab Wazir Khan attacks Chamkaur - On hearing of the Guru's presence in Chamkaur, Nawab Wazir Khan led an army of ten lakh soldiers to Chamkaur. He had it announced with a drum beat that if the Guru surrendered along with his companions, his life will be spared. Guru Gobind Singh responded by flinging arrows upon arrows on the Moghul forces which hit quite a few of them and wounded them. None of them dared step forward.

General Nahar Khan & Ghani Khan killed - General Nahar Khan put up a ladder along one of the walls of the fortress and tried to step up. As he raised his head, Guru Ji aimed at him with his arrow and killed him on the spot. The soldiers were terrified at this horrible sight and tried to run away from the battlefield. General Ghani Khan came forward. Guru Ji flung his gurj at him. His head was crushed with the fierce shot. He fell headlong and died instantaneously.

The battle scene - Sitting inside the fortress at a strategic point Guru Ji was watching the entire scene of the grim battle. He went up the top of the fort and took Sahibzada Ajit Singh Ji and Sahibzada Jujhar Singh Ji along with him. Selected Sikh soldiers were posted on duty in all the four directions near each pillar. Bhai Madan Singh and Bhai Ganda Singh were put on guard duty at the entrance of the fortress.

Complete preparations were thus made for facing the major onslaught of the adversary. The Sikh soldiers took change of their arms -arrows, spears, lances and swords. Both Sahibzadas also got ready for the battle.

Though their numbers were much smaller as compared to the large contingent of the Moghul army, the morale of the Sikh soldiers was very high. The very presence of Guru Gobind Singh in their midst infused a spirit of invincible courage. With Waheguru's support they were ready to face the enemy with determination and courage.

Standing calm and fully composed Guru Ji was carefully planning the strategy of the ensuing battle.

The historic battle of Chamkaur - The historic battle of Chamkaur took place on 22nd December, 1704. On one side were the Great Guru's forty brave soldiers whose supplier of food and water were cut off but they were still possessed of unlimited courage. They were facing an all-out offensive from ten lakh Moghuls who were armed to the teeth. When the Moghuls launched their attack, Guru Gobind Singh started sending contingents of five Sikh soldiers one after the other, who shouted "Sat Sri Akal" at the top of their voices as they jumped into the battlefield.

The battle started in full force on both the sides. The Moghul and Sikh soldiers attacked each other with all strength at their command. Simultaneously arrows were aimed at the Moghuls from above the

Guru Gobind Singh Ji flinging arrows upon arrows on the Mughal forces

fortress in large numbers followed by gun fire. The fierce battle went on for over two hours. Swords and shields clanged against each other. Arrows were flying all over. Hundreds of Moghul soldiers lay dead on the battlefield. Blood streams were flowing and had covered the entire ground outside the fortress.

The first batch of five Sikh soldiers slaughtered hundreds of Moghuls before sacrificing their lives. The second and third batch followed in quick succession. They displayed similar feats of marvellous courage against heavy odds.

Sahibzada Ajit Singh enters the battlefield - Nawab Wazir Khan of Sirhind ordered his army to surround the fortress from all directions. Observing that the situation was getting serious, the remaining Sikhs pleaded with Guru Ji to leave the fortress along with his sons. As if the Guru had not heard their entreaties, he drew their attention to the volley of arrows being shot from both the sides and the way the soldiers were interlocked in the grim struggle. When the Sikhs repeated their request, to save the lives of the young Sahibzadas, Guru Ji asked them, "Which sons are you referring to? All of you are my dear sons." They were greatly moved by the affection shown by Guru Ji and resolved to stand by their Lord and Master to the last. In a few moments Sahibzada Ajit Singh came close to his father and sought his permission to go to the battlefield. Guru Ji gave him his blessings and sent a batch of eight Sikh warriors with him.

As the 19 year old Sahibzada Ajit Singh and his companions came out of the gate of the Chamkaur fortress, their clarion call, "Sat Sri Akal" resounded all over the battlefield. The Moghul soldiers surrounded the young Sahibzada from all sides. The brave son, however, held them at bay and aimed a barrage of arrows at them. Shouting "Ya, Allah, O my God!" they beat a hasty retreat.

Other Moghuls jumped into the fray. Sahibzada Ajit Singh and his companions faced them bravely and courageously but they ran out of their stock of arrows. They started wielding the swords. Riding on a horse the Sahibzada rushed into the midst of the Moghul soldiers challenging them with his swords. One of the Moghul soldiers aimed at the Sahibzada with his lance. The Sahibzada warded off the attack but his horse was hurt seriously. Finding him along, the Moghul soldiers closed in on him. As they pounced upon him all at once, the Sahibzada became a martyr on the battlefield.

Guru Gobind Singh was watching closely from the top of the fortress the brave fight that his valiant son had put up against his adversaries. As he sacrificed his life, Guru Ji shouted, "Sat Sri Akal" from inside the fortress and bowed his head to the Almighty in thankfulness.

Sahibzada Jujhar Singh enters the battlefield - On seeing his elder brother's brave sacrifice on the battlefield, the younger brother, Sahibzada Jujhar Singh, just 15 years of age, came forward and beseeched his father to let

Sahibzada Jujhar Singh in the battlefield

him follow in the footsteps of his brother. The Guru blessed him too and sent five Sikhs with him. Sahibzada Jujhar Singh dashed out of the gate and challenged the Moghuls with the slogan "Sat Sri Akal", which reverberated all over. The Moghul soldiers were amazed, that Guru Gobind Singh had offered his second son also for sacrifice.The Moghuls advanced in full force. The Sahibzada and the five Sikhs resisted with all their might. As the sun set, Sahibzada Jujhar Singh also attained martyrdom, Guru Gobind Singh again thanked God that he had repaid the debt.

The four letters of Guru Gobind Singh Ji - Thereafter Guru Gobind Singh attached four letters to the arrows and aimed them at the Moghul Generals. The first arrow struck at the belt of Khwaja Mahmud Ali. The Guru wrote to him, "You have lost your honour both in the world and in your religion by taking an oath and then going back on it." The second arrow hit wazir Khan's horse. "He who swears and then does not abide by it, will be thrown in the burning fire in hell", wrote Guru Ji to him. The third arrow pierced the turban of Zabardast Khan, the Nawab of Lahore. "He who swears by the Holy Koran and then betrays will be burnt in the fire of hell. The time is not far off when our brave Singhs will create havoc for you and your kingdom", warned the Guru. In this letter attached to the fourth arrow which hit Ajmer Chand on his leg, the Guru said, "You will never have peace in life. God Almighty is our Protector and saviour."

The final address of Guru Ji at Chamkaur Di Garhi - Guru Gobind Singh then addressed his devotees in the fortress. "There is no other course left to us but to fight the enemy bravely. Each drop of blood shed by us willlay firm foundations for our community. Streams of blood of the Moghuls will flow like river as your comrades wreak vengeance on them in due course. For his protection a devoted Sikh has full faith in God Almighty, his Guru, the

The final address of Guru Ji at Chamkaur Sahib

Sadh Sangat (Sikh congregation) and in himself. This conviction sustains him through thick and thin in all situations. We have to struggle and strive, accept the challenge and face the enemy, and never back out. We have to stick to our faith ever at the cost of our lives." The Ten Sikhs who were left in Chamkaur Sahib fortress requested the Guru that in view of the critical situation, he should leave the fort. They chose five beloved (Panj Piaras) and passed a resolution that the Guru should leave the fortress the same night. The Guru and the disciple, all in one, bowed before their decision. He laid down one condition that while departing from the fortress, he will challenge the enemy and not escape stealthily.

Guru Gobind Singh decided to take some of his companions with him. He dressed Bhai Sangat Singh, whose face bore some resemblance to Guru Gobind Singh Ji, in his own dress, put on the plume to his turban and seated him on the top of the roof where he had been sitting before. Just after midnight Guru Gobind Singh got on the roof of the fortress, blew his trumpet and came out of the gate. Standing on a mound outside, he shouted thrice : "The Guru has escaped!" As these words echoed in the quiet dark night, some of the Moghul soldiers were awakened suddently. They rushed after the Guru post haste. The torch bearer led them in the darkness. Guru Gobind Singh aimed his arrow, the torch was put out and fell down. Unable to find their way further, the Moghul soldier returned crest - fallen. Guru Gobind Singh had travelled a long distance by day break.

The final fight - The seven Sikhs who were left in the fortress were determined to sacrifice their lives. As the day broke, the Moghul soldiers launched an all-out attack. The brave Sikhs flung open the gate and rushed forward to face the enemy with their swords unsheathed. They shouted Sat Sri Akal and engaged the enemy in a grim final struggle. Innumerable Moghuls were slaughtered by them before they became martyrs in the historic war of Chamkaur. One of the seven Sikhs, who laid down their lives at Chamkaur, resembled Guru Gobind Singh and had a plum attached to his turban. The Moghuls thought that Guru Gobind Singh was also among the seven killed that morning. They conveyed the news to their Generals. But they were mistaken.

Guru Gobind Singh at Machhiwara - Guru Gobind Singh had reached the ravine of Machhiwara after travelling on foot the whole night through wild jungles. It was in the forest of Machhiwara that he composed his well-known hymn -

Go tell the Beloved Lord, The condition of his yearning disciples; Without Thee, rich coverings are an agony to us; And to live in the comforts of our households is like living with snakes. Our water pots have become like pikes on which men are impaled. The cup we drink from has an edge like a dagger! Beloved, Thy turning away from us is like what a beast endures from the slaughters! With the Beloved, a mattress of straw would pleasure us; Without Him, in rich houses, we are burned alive!

His devoted Sikhs, Bhai Dharam Singh and Bhai Man Singh, traced the Guru and reached his resort in Machhiwara. His attendant Gulaba also arrived. The two loyal pathans, Nabi Khan and Ghani Khan, who used to buy good quality horses for the Guru, also came there. In Machhiwara Guru Ji got the news that his younger sons, Sahibzada Zorawar Singh and Sahibzada Fateh Singh, had been bricked alive under

the orders of Nawab Sirhind. Upto their last breath, they stuck to their faith and no inducement could shake their determination. The news of Mata Gujri Ji's passing away was also conveyed to the Guru.

The story of the supreme sacrifice of younger sons has no parallel in human history.

Supreme Sacrifice of Young Souls

On arrival at Sirhind, the young Sahibzadas were lodged for the night in a cold room in the tower. At a great risk to his life, one of the devotees of the Guru Bhai Moti managed to send milk for Mata Ji and the Sahibzadas. Sahibzadas Zorawar Singh and Fateh Singh listened to episodes from Sikh History related to them by their grand-mother. On hearing about the ideals set by the Gurus the two Sahibzadas assured Mata Gujri Ji that they would stand by their faith and follow in the footsteps of their illustrious father. Mata Ji was pleased to hear this and admired her grand children's courage and firm determination.

Bhai Moti Mehra manages to serve milk to Sahibzadas

Sahibzadas in the Royal Court - Next morning the Police constables told *Mata Ji* that they had orders for taking the two boys to he Nawab's Court. On an enquiry by *Mata Ji* as to why they were called there, they answered respectfully that they were not aware of the reasons, their duty was to obey orders only. Mata Ji embraced her grand-sons, blessed them and asked them to uphold the sacred traditions of the Gurus. The two Sahibzadas pledged to do so and departed cheerfully.

The two Sahibzadas walked to the court boldly along with the constables. As they reached the Court, they noticed that the big gate was closed and there was only a small window for gaining entry to the Court. The intelligent Sahibzadas saw through the game. They put their feet forward and jumped inside through the window without bowing their heads. The Nawab's Court was in session. As the two Sahibzadas stepped inside, they greeted the courtiers with the Sikh salutation -

Waheguru Ji Ka Khalsa
Waheguru Ji Ki Fateh.

("The Khalsa is God's own; Victory be to God")

The Court resounded with their greeting. All the courtiers were greatly impressed by their fearless behaviour.

Dialogue with Nawab and Qazi - Dressed in saffron shirts with Kirpans worn round their waists, the fair-coloured Sahibzadas looked very sweet and lovely. Nawab Wazir Khan addressed them in an affectionate tone : *"What sweet and brave faces! Islam will be proud to have you within its fold. Just recite Kalma (Muslim benediction) and we shall welcome you in our midst. You will get any thing for the asking."*

The two Sahibzadas shouted back in one voice. "We care not for the worldly wealth. We shall not renounce our religion at any cost". The Nawab got quite annoyed at their

reply but just kept quiet. Addressing the Qazi the Nawab said, "Have you observed the insolent behaviour of these boys! Don't regard them as innocent. They are the rebellioussons of a rebel. They will have to be punished."

The Qazi told the Nawab that, according to Islamic Law, the two boys were not guilty of any crime. They could not be held responsible for their father's actions. The Nawab obserbed, however, *'They are rebels too. Haven't you heard their rude statements!"*

The Qazi answered, "But they have not committed any crime." Nawab Wazir Khan was taken aback at the Qazi's unexpected reply. He again tried to persuade them and said, "You are still young and innocent. It is your age for enjoyment and fun. If you listen to our advice, you will enjoy life to your heart's content in this world and be blessed with a glorious life in Paradise".

Sahibzada Zorawar Singh spoke fearlessly. *"We are fighting against tyranny and injustice. We are the sons of the Guru Gobind Singh, the grand sons of Guru Tegh Bahadur and descendants of Guru Arjun Dev. We shall follow in their footsteps. We are ready for all sacrifices for the protection of our faith".*

In a low voice the Nawab observed, "How proud of their faith!"

Intervention of Dewan Sucha Nand - One of the officials of the Moghul governement Dewan Sucha Nanad, who happened to be there, walked up to the Sahibzadas and asked them, *"If you are released, where will you go?"*

Sahibzada Zorawar Singh said, *"We shall, gather together a few Sikhs, get hold of good horses and then come and face you and your army on the battlefield".*

On hearing this, Dewan Sucha Nand observed, "Do you know that your father has been slain?" Both the brothers reacted in an angry tone, "No one can kill our respected father. He will never fall into your hands." The two Sahibzadas shouted back, "We don't need any advice from you. Listen carefully. Until this tyrannical Government is completely wiped out, we shall go on fighting."

Dewan Sucha Nand asks Sahibzadas, "If you are released where will you go"?

Dewan Sucha Nand was taken aback at their reply. Addressing the Nawab, he said, "Sir, killing the serpent and feeding his young ones would not be wise. When these young kids grow up, they will rebel against the Government. They must be punished and should, on no account, be released." The Nawab listened to what Dewan Sucha Nand said.

The courtiers were quite amazed at the lack of any fear or anxiety on their faces even though it was a question of life and death for them. The Nawab said to the Qazi again, "You have heard the impertinent answers given by them to Dewan Sucha Nand. It would not be safe to release them. They are sure to raise the banner of revolt, like their father, when they grow up."

The Qazi delivers his judgement - The Qazi had also listened to the conversation that

took place between Dewan Sucha Nand and the two bold sons of Guru Gobind Singh. After some deliberation he pronounced his judgement and ordered that they be bricked up alive in a wall. Sahibzadas heard the sentence without dismay but the courtiers were taken aback on hearing the judgement. The Qazi advised the nawab further that they be handed over to the Nawab of Malerkotla for carrying out the sentence since his brother met his end at the hands of the Guru so that he can have his revenge by getting his sons buried alive.

Nawab of Malerkotla revolts - **Nawab Wazir Khan called Sher Mohammad Khan, the Nawab of Malerkotla, and conveyed the Qazi's orders to him, "Your brother lost his life at the hands of Guru Gobind Singh. Here is an opportunity for you to wreak your vengeance. The Qazi has sentenced these two sons of Guru Gobind Singh to death and has further ordered that they be bricked up alive. We are handing them over to you for doing the needful."**

On hearing this Sher Mohammad was dumb founded. After some pause he said to the Nawab in a faltering voice, *"This is cruelty! My brother was killed on the battlefield. These innocent boys are not responsible for his death. If we have to take revenge it shall be from the father. God save us from this sinful act."* Saying this he got up and remarked in a mournful tone, "O God, how cruel!"

Sahibzadas sent back to Tower - **Thereafter the Nawab ordered that both the boys be sent back to the tower. He directed his officials to arrange for executioners who would brick them alive in between two walls, which may be constructed immediately. The Sahibzadas reached the tower and gave a report of the proceedings of the court to their grandmother. She embraced her grand sons, patted them on their backs for their courageous and bold stand and said, "You have rightly upheld the dignity and honour of your revered grand-father and your valiant father. May God ever abide with you."**

Again in Nawab's court - **Next morning they were taken to the Nawab's court. The Nawab asked them again, "I do hope you have made up your mind to embrace Islam, otherwise, as you know, you will be bricked up alive." Both the Sahibzadas proclaimed fearlessly, "We shall never give up our faith, whatever may be the consequences. Death has no meaning for us."**

The Nawab was simply amazed at their determind and firm reply. One of his officials stepped forward, and said to the Nawab, "Sir, the two royal executioners of Delhi, Shisal Beg and Vishal Beg, are present in the court for hearing of their case. They are prepared to carry out your orders for bricking up these boys alive if they are granted pardon." The nawab called them and told them, "Your request for pardon has been granted on condition that you brick up these two sons of Guru Gobind Singh alive in a wall."

The reaction of the public - **The constables took away both the Sahibzadas. A large crowd had collected outside. People were surprised on hearing of the orders of the Nawab that the two young innocent sons of Guru Gobind Singh were to be bricked alive.**

"What crime have they committed?" said one. "How cruel and inhuman, O God!" exclaimed another. "But they are not terrified," remarked a lady in the crowd. "They are the brave sons of their brave father, Guru Gobind Singh", pat came the remark by her companion.

Sahibzadas bricked alive and martyred - **The Sahibzadas were brought to the spot where a wall was being raised. Both of them were made to stand side by side. The Qazi arrived there soon after and tried to persuade them to accept Islam and not to cut short their lives. Even the executioners tried to prevail**

Sahibzadas being bricked alive

upon them but they were both unflinching in their determination and told the executioners, "Raise the wall fast and bury the Moghul Raj quickly. Don't delay for a minute." Thereafter both of them started reciting Japji while the wall was going up brick by brick. The wall went up higher and higher until it reached their chests. The Nawab and Qazi approached them and said to them in an affectionate tone, "There is still time for you to save your lives, just recite the Kalma and the wall will be pulled down immediately."

The Sahibzadas shouted loudly, "We shall not give up our faith, death does not frighten us."

Both the Nawab and Qazi were amazed at their steadfast determination. Tears flowed from the eyes of onlookers, as they observed, "Blessed be their mother who gave birth to such children."

The wall went up still higher and it was shoulder high. Sahibzada Zorawar Singh said to his younger brother, "They are putting us to test. They do not know that the Sikhs of Guru Nanak are fearless. Our Fifth Guru Arjun Dev faced martyrdom cheerfully on burning iron pans. Whereas he guided humanity to the path of a truthful and noble life, he also set an example of facing death boldly and with full faith in God."

The younger brother Sahibzada Fateh Singh remarked, "The martyrdom of our revered grand father, Guru Teg Bahadur was also unique. We shall soon join him. He is waiting for us." Later both the Sahibzadas became unconscious.

The executioners became nervous and consulted each other. "They are now nearing their end. There is no need to raise the wall further. Why not cut short their agony by beheading them? It is already getting dark."

The wall was pulled down. They brought the unconscious Sahibzadas out laid them flat on the ground and, in an instant, martyred them.

People in the crowd were shocked at this ghastly act. They sighed in dismay, "What cruelty! How shall they answer for their crime in Mohammad's Court."

Mata Gujri Ji breathes her last - As soon as the two Sahibzadas attained martyrdom,

Mata Gujri Ji breathes her last

Mata Gujri Ji, who was sitting in meditation in the tower, breathed her last. The messenger who came with the news of the martyrdom of the Sahibzadas found that Mata Ji had already attained salvation.

There was great commotion in the town of Sirhind. Every one was furious at the atrocious crime. They were unanimous in their view that this heinous act would herald the doomsday of the Moghul Empire. They admired the courage and steadfastness of the brave sons of Guru Gobind Singh and remarked, "What determination at this young age! They did not budge an inch from their position in spite of several allurements by the Nawab and Qazi."

Dewan Todar Mal manages cremation - The same evening Dewan Todar Mal, a jeweller reached Nawab Wazir Khan's court for permission to cremate the dead bodies of the two Sahibzadas & Mata Gujri.

The Nawab agreed on condition that the Dewan paid for the required piece of

Dewan Todar Mal acquires land for cremation of Sahibzadas by spreading gold coins

land by spreading as many gold coins as would cover the entire spot. The Dewan accepted the terms and brought bagfuls of gold coins. He marked the site and spread coins on the entire piece of land he selected for cremation.

The two martyred young sons of Guru Gobind Singh were cremated with full honours along with their grand mother. There is no parallel to the martyrdom of such young boys in the annals of human history. Sahibzada Fateh Singh was les than six years old (born 1699) and Sahibzada Zorawar Singh just over eight (born in 1696). They laid down their lives in December 1704. They were bricked up alive but did not bow before the tyranny of the Moghul government.

Guru Gobind Singh was at that time in the forests of Machhiwara, when the news of the martyrdom of his younger sons reached him. On hearing this he pulled out a plant with the tip of his arrow and forecast that this tragedy will herald the uprooting of Moghul Empire in India. And to the Emperor he wrote : "It matters little if a jackal through cunning and treachery succeeds in killing two lion's cubs, for the lion himself lives to inflict retribution on you."

Guru Gobind Singh addressed his followers thus : "I have sacrificed four sons for the survival of the thousands of my sons who are still alive."

Banda Singh Bahadur reduces Sirhind to ruins - A wave of anguish gripped the country at the news of the martyrdom of the Sahibzadas. After some time the recluse Banda Bairagi came under the influence of Guru Gobind Singh Ji, and was christened Banda Singh Bahadur. He shook the Moghul Empire and the town of Sirhind was reduced to utter ruins. The renowned Hindi Poet, Maithli Saran Gupta in his well known book Bharat Bharati said : *"Whatever their present position, the future of the community whose sons can thus lay down their lives for their faith, is bound to be glorious."*

(Courtsey S.G.P.C. publications)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)
9 Elizabeth Rd.,
Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,
Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A
Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA
09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: **atammarg1@yahoo.co.in**

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

Annual	Life
4500/-	45000/-

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ROOHANI KIRTAN UPDESH

SANT HARPAL SINGH JI RATWARA SAHIB WALE WITH JATHA

in accordance with the tradition set by
His Holiness Sant Waryam Singh ji Ratwara Sahib Wale

Sant Baba Waryam Singh ji Maharaj
Ratwara Sahib

ROOHANI PARCHAR FERI **USA & CANADA**

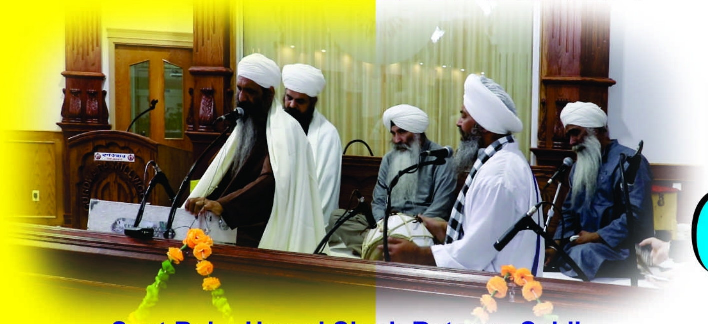

Sant Baba Harpal Singh Ratwara Sahib
with Jatha Ratwara Sahib

in USA

Sunday February 18th 2024
5th Barsi Smagam Sant Baba Satnam Singh Ji USA
Asa Di vaar and Sri Sehaj paath Aarambh
6:00am to 9:00am

February 25th 2024
Bhog Sri Sehaj Paath Sunday 10:00am
Kirtan Updesh Sant Baba Harpal Singh Ji - 11:00am to 1:00pm.

20 February 2024
to
20 April 2024

Contact Numbers for Booking Programs in USA :

-: Contact :-

Bhai Amardip Singh
+ 1-408-393-8199

Bhai Gurvir Singh
+1-408-835-4755

Bhai Manjit Singh
+ 1-317-488-8831

in Canada

21 April 2024
to
15 June 2024

Contact Numbers for Booking Programs in Canada :

Bhai Raghubir Singh Raju
+1-431-336-4555

Bhai Jagjit Singh
+ 1 (647) 922-7878

ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਮੌਜੂਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਹੇਠਾਂ - ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ।